
ASTERISK

NR. 66 JUNI 2013

AARHUS UNIVERSITET
INSTITUT FOR UDDANNELSE OG PÆDAGOGIK (DPU)

UDDANNELSE
VIL REDDE
VERDEN

HAR PÆDAGOGIKKEN FÅET

STORHEDS- VANVID?

FAG UNDER PRES
Vi vil have
kompetencer i løs vægt

NY FORSKNING
Universitetsfrafald
begynder i grundskolen

ADOPTION
En kærligheds-
økonomi

WHO YOU GONNA CALL?

Af HANNE LØNGREEN, INSTITUTLEDER FOR
INSTITUT FOR UDDANNELSE OG PÆDAGOGIK (DPU),
AARHUS UNIVERSITET

Kan I huske omkvædet i sangen 'Ghostbusters' fra firser-filmen af samme navn? Teksten lød: "Who you gonna call? Ghostbusters!". Var der problemer, skulle man ringe til spøgelsesjægerne, så rykkede de ud og klarede paragrafferne.

I dag ringer vi til pædagogikken, når der er problemer. Det er i hvert fald det indtryk, man får, når man ser, hvordan pædagogik, uddannelse og læring igen og igen bliver hidkaldt som løsningen på samfundets udfordringer. Hvordan skal vi klare os i den globale konkurrence? Uddannelse. Hvordan får vi arbejdsløse i arbejde? Uddannelse. Hvordan løser vi problemer med marginaliserede unge? Vi sætter ind med pædagogiske tiltag og uddannelse. Pædagogikken har fået vokseværk. De pædagogiske rationaler gælder ikke længere kun i klasselokaler og børnehaver. De er blevet allestedsnærværende. Pædagogikken har spredt sig ud over egne grænser og blander sig med andre logikker. Når erhvervslivet skal have kreativitet og innovation til at blomstre, gør man brug af redskaber fra den pædagogiske værktøjskasse. Og hjemmet i børnefamilier er, som Hanne Knudsen i en

»Så når vi i Asterisk lidt polemisk spørger, om pædagogikken har fået storhedsvanvid, er det ikke for at begræde udviklingen og benægte, at pædagogik og uddannelse kan en masse.«

af artiklerne fortæller, næsten blevet et ekstra klasselokale, hvor forældre forventes at tage kompetencebrillerne på i omgangen med deres børn. Der er sket en pædagogisering af den moderne verden, som Jonas Lieberkind taler om i featureartiklen.

Uddannelse og pædagogik er med andre ord helt centralt placeret i det moderne samfund. Og det skal man jo ikke brokke sig over, når man sidder på Institut for Uddannelse og Pædagogik. Så når vi i Asterisk lidt polemisk spørger, om pædagogikken har fået storhedsvanvid, er det ikke for at begræde udviklingen og benægte, at pædagogik og uddannelse kan

en masse. Behovet for forskning i uddannelse og pædagogiske forhold er vigtigere end nogensinde og en væsentlig del af løsningen på mange af vores samfundsmæssige udfordringer.

Men pædagogikkens store ekspansion bør også mane til en form for selvbesindelse på pædagogikkens vegne. En besindelse på egne evner. For er der trods alt grænser for, hvad pædagogik og uddannelse kan løse alene? Og hvornår er der i så fald behov for at samarbejde med andre fagligheder og instanser for at løse et problem?

Det handler med andre ord om at vide, hvem man skal ringe til. ■

Redaktion

Hanne Løngreen
(ansvarshavende redaktør)
Camilla Mehlsen
cme@dpu.dk
Peder Holm-Pedersen
peho@dpu.dk

Redaktionskomité

Charlotte Ringsmose
Hanne Knudsen
Anne Maj Nielsen
Henrik Nitzschke
Mads Haugsted
Søren Christensen

Korrektur

Kirsten Kovacs

Redaktionens adr.

Institut for Uddannelse og
Pædagogik (DPU),
Aarhus Universitet
Tuborgvej 164
2400 København NV

Kontakt til redaktionen

E-MAIL: asterisk@dpu.dk
TELEFON: 87 15 18 15

Abonnement

Abonnement er gratis
og kan bestilles på
www.edu.au.dk/asterisk

Design: Hiske Jessen

Forside: Ture Andersen

Tryk: Scanprint A/S

ISSN nr.: 1601-5754

Oplag: 13.300

Asterisk er et magasin for
aktuel uddannelsesforsk-
ning. Asterisk udkommer
fire gange årligt og er ud-
givet af Institut for Uddan-
nelse og Pædagogik (DPU),
Aarhus Universitet.
Artikler eller illustrationer
må ikke eftertrykkes uden
tilladelse.

541 006

s. 6

TEMA: GRÆNSELØS PÆDAGOGIK

S. 6-11 FEATURE

HAR PÆDAGO- GIKKEN FÅET STORHEDSVANVID?

Pædagogik og uddannelse er politikernes patentløsning på næsten alle tidens store udfordringer – fra økonomisk krise og arbejdsløshed til bandekriminalitet og folkesygdomme. Kan pædagogikken leve op til de tårnhøje forventninger, eller har den fået storhedsvanvid?

S. 9-10

BANDE-KONFLIKT. SEND PÆDAGO- GIKKEN IND

»Sådanne unge er måske nok umiddelbart uden for skolens og uddannelsessystemets rækkevidde, men de er ikke uden for pædagogisk rækkevidde.«

Line Lerche Mørck

TRE BUD PÅ PÆDAGOGIK
I ET GRÆNSELAND:

S. 12 / 1

PÆDAGOGIK VISER VEJ GENNEM DEN ØKOLOGISKE JUNGLE

S. 13 / 2

PÆDAGOGIK ER BEDRE MEDICIN

S. 14 / 3

FORÆLDRE ER DE NYE LÆRERE

S. 15-19

DRØMMEN OM TRANS- FAGLIGHED

Fagene er under pres. Tidens krav om grænseløse kompetencer truer med at rive faggrænserne ned for at slå porten op til transfaglighedens forjættede land. Men der findes ingen genvej bagom fagene. Hans Fink, docent i filosofi ved Aarhus Universitet, fortæller hvorfor.

S. 22-23 HVAD OPTAGER FORSKEREN?

KAMPEN MOD DEN ULIGE SUNDHED

Gode råd om gulerødder, løbeture og søvn er ikke nok, hvis vi vil fremme børns sundhed og trivsel. Vi har brug for et nyt syn på sundhedsfremme, der i højere grad bygger på børnenes egne handlemuligheder, lyder det fra Venka Simovska, der står i spidsen for Aarhus Universitets forskningscenter om sundhedspædagogik.

S. 24-25 SPOT PÅ NY FORSKNING

UNIVERSITETS- FRAFALDET BEGYNDER I GRUNDSKOLEN

Studerendes frafald koster hvert år universiteterne dyrt. Hvorfor dropper mange studerende ud af studiet, og hvad kan universiteterne gøre ved det? Ny rapport søger at finde svar og konkluderer, at indsatsen især skal starte i gymnasium og grundskole.

S. 28-29

ER UDDANNELSE EN **ADGANGS- BILLET** TIL ARBEJDS- MARKEDET?

Der er næsten global enighed om, at der er en direkte sammenhæng mellem læring og beskæftigelsesmuligheder; mellem uddannelsesniveau og samfundsvækst. En ny rapport om livslang læring og beskæftigelse i Australien sår dog tvivl om, hvor korrekt den tankegang i virkeligheden er.

S. 32-33 KOMMENTAR

ADOPTION ER EN **KÆRLIGHEDS- ØKONOMI**

»Founded by love« er en adoptionsorganisations slogan og et eksempel på, at kærlighed præger italesættelsen af adoption. Men er adopterede børn kærlighedsgaver? Lene Myong går bag om kærligheden i den aktuelle adoptionsdebat og viser, at kærlighedens logikker har en pris.

»Mest af alt skaber konstruktionen af bortadoption som en kærlighedshandling en moralsk platform for det at adoptere: Barnet bliver til en kærlighedsgave.«

Lene Myong

S. 2 LEDER

S. 20-21 KORT NYT

S. 30-31 NYE BØGER

S. 35 KALENDER

**SOMMER-
SKOLE
2013**

POSITIV PSYKOLOGI

12. - 16. august 2013

FACILITERING AF MØDER

12. - 13. august 2013

Aarhus Universitet, Campus Emdrup

Program og tilmelding: edu.au.dk/kurser

AARHUS UNIVERSITET

Pædagogik og uddannelse er politikernes patentløsning på næsten alle tidens store udfordringer – fra økonomisk krise og arbejdsløshed til bandekriminalitet og folkesygdomme. Kan pædagogikken leve op til de tårnhøje forventninger, eller har den fået storhedsvanvid?

TURE ANDERSEN

HAR PÆDAGOGIKKEN FÅET

STORHEDS- VANVID?

Af MALENE FENGER-GRØNDAHL

ØKONOMISK KRISE. Kontanthjælp.

Kriminalitet. Umiddelbart vidt forskellige udfordringer, men en ting har de til fælles: Udfordringerne skal løses med uddannelse. For eksempel skifter kontanthjælpen navn til 'uddannelsesstøtte' for unge under 30 år.

Uddannelse er i stigende grad blevet den medicin, der ordineres fra politisk hold, når dårligdomme skal kureres. Om det drejer sig om kriminelle unge, der skal på ret køl, jobsøgende, der skal i arbejde, den nationale konkurrencekraft, som skal styrkes, eller den sociale lighed, der skal sikres. Uddannelse er svaret.

Ifølge Jonas Lieberkind, der er adjunkt ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU) på Aarhus Universitet, er det nyt, at de pædagogiske rationaler ses som løsningen på næsten alle den moderne verdens udfordringer.

»Jeg mener, der har fundet en pædagogisering af den moderne verden sted. En pædagogikkens ekspansion, hvor de pædagogiske rationaler har sprængt sine rammer og spredt sig til områder, som før var præget af traditionelle politiske, sociale og psykologiske diskurser,« siger Jonas Lieberkind.

Han har skrevet ph.d.-afhandling om det, han benævner 'den edukative diskurs', som netop handler om, hvordan de pædagogiske rationaler ikke længere kun gælder i klasselokaler og børnehaver, men har spredt sig

»Jeg mener, der har fundet en pædagogisering af den moderne verden sted. En pædagogikkens ekspansion.«

Idehistoriker **Jonas Lieberkind**

og gør sig gældende i så godt som alle kroge af samfundet og angår os alle. Og det er i lyset af denne udvikling, at eksemplerne fra den politiske verden skal forstås, forklarer Jonas Lieberkind.

En måde at deale med problemer på

I det politiske ser Jonas Lieberkind mange eksempler på, hvordan den edukative diskurs kommer til udtryk.

»Se bare på, hvordan politikerne har argumenteret for de seneste års reformer og besparelser. De lanceres med henvisning til, at tiltagene satser på uddannelse, opkvalificering og kompetenceudvikling. Og så er det som om, besparelserne glider lidt nemmere ned hos os alle sammen.«

Jonas Lieberkind peger på kontanthjælpsreformen som et aktuelt eksempel. Reformen betyder bl.a., at unge under 30 år ikke længere skal have kontanthjælp, men får deres ydelser beskåret til SU-niveau i det, der nu meget symptomatisk kaldes 'uddannelsesstøtte'.

»Og hvorfor er det lige det beløb, man er landet på i besparelserne på kontanthjælpen?« spørger Jonas Lieberkind retorisk.

»På den måde er det tydeligt, hvordan kontanthjælpen, som jo egentlig er en social ydelse, tænkes ind i en uddannelsesmæssig sammenhæng,« siger Jonas Lieberkind.

»Den edukative diskurs betyder, at uddannelse bliver den naturlige måde for os alle sammen som samfund og derfor også for politikerne at deale med problemer på. Pro-

TURE ANDERSEN

blemer, som måske egentlig er en anden slags problemer, og som vi tidligere betragtede og håndterede inden for eksempelvis socialpolitikken. De bliver i den edukative diskurs omformet til mangel på humane ressourcer og uddannelsesproblemer.«

Mode i pædagogik

I dag vedrører de pædagogiske rationaler mange andre aspekter af vores liv end dem, vi traditionelt forstår som pædagogiske forhold.

»Behovet for og kravet om human udvikling er i dag ekstremt, og der er gået mode i de pædagogiske rationaler, så alt fra coaching til erhvervsudvikling benytter sig af logikker og rationaler fra den pædagogiske diskurs,« siger Jonas Lieberkind.

Han mener dog ikke, at pædagogiseringen kun er et modefænomen.

»Udviklingen er også udtryk for, at pædagogikkens logik rammer lige ind i en elementær og simpel lyst eller drift til at udnytte sit humane potentiale, som mennesket har været drevet af, lige siden skriften blev opfundet,« siger han

Storhedsvanvid eller ej?

Uddannelse og pædagogik har altid spillet en central rolle i moderne samfund. Men selv om den humane drift har sat sig spor i menneskets kultur- og civilisationshistorie gennem årtusinder, er begreber som livslang læring, medarbejderudviklingssamtaler og *human resource management* trods alt af nyere dato. Uddannelsespolitikken har heller ikke altid været det første håndtag, politikerne tog fat i, når samfundsmæssige problemer skulle løses.

Er udviklingen udtryk for, at pædagogik som fag har fået storhedsvanvid? Jonas Lie-

berkind mener, spørgsmålet må besvares med et både-og.

»Ja, der er en tendens til, at politikere og andre samfundsaktører tror og håber, at de pædagogiske rationaler kan løse en hel række af vor tids største civilisatoriske udfordringer. Læg fx mærke til, hvordan den edukative diskurs håndterer et af tidens vigtige mantraer, bæredygtighed,« siger Jonas Lieberkind.

Han forklarer, hvordan man med de pædagogiske rationaler er i stand til at 'vækste' og udvinde det humane råstof på en bæredygtig måde; man uddanner stadigt flere undervisere og HR-konsulenter, som uddanner nye coaches, man skaber nye innovative design, oplevelser, indsigter og vækstmarkeder, som kun i lille grad slider på vores alles fysiske verden.

»Og ifølge den edukative logik er potentialet tilsyneladende ubegrænset, hjerneforskerne >

BANDE-KONFLIKT?

SEND PÆDAGOGIKKEN IND

Er uddannelse den afgørende faktor i kampen mod bandekriminalitet, eller skal der mere til?

Af MALENE FENGER-GRØNDAHL

Uddannelse holder unge ude af bander«. Sådan lød overskriften på en artikel i Rødovre Lokal Nyt i april 2013. I Rødovre kommune er der en markant tilbagegang i kriminaliteten blandt unge. Successen med at bremse ungdomskriminaliteten og forebygge rekruttering af unge til bandemiljøerne har gjort Rødovre berømt blandt kommunerne på Københavns Vestegn.

Umiddelbart bekræfter overskriften således den generelle tro på, at uddannelse er svaret på tidens udfordringer. Men læser man videre i artiklen, vil man opdage, at overskriften dækker over en bred indsats, hvor Rødovre

Kommune har etableret et tæt samarbejde mellem skoler, politi, socialforvaltning, biblioteker og fritidsinstitutioner.

Og det er netop det, der skal til. En bred indsats. Uddannelse gør det ikke alene. Det forklarer Line Lerche Mørck, der er lektor i pædagogisk psykologi ved Aarhus Universitet. Hun har siden midten af 1990'erne forsket i marginaliserede unge og voksnes hverdagsliv. Ud fra disse erfaringer siger hun:

»Vi har generelt et alt for snævert fokus på uddannelse. Vi tror, at det bare handler om at få de 'utilpassede' unge ind i uddannelsessystemet, men det traditionelle uddannelsessystem og den form for pædagogik, det baserer sig på, har store begrænsninger, og de bliver en barriere for mange af de unge, jeg har mødt i min forskning. I den forstand lider uddannelsestænkningen af storhedsvanvid, når vi tror, at de skærpede uddannelseskrav til de unge, vil afhjælpe de marginaliserede unges situation,« siger Line Lerche Mørck.

Hun har mange konkrete eksempler på, hvordan uddannelse ikke uden videre er løsningen på de unges problemer.

»For unge, der fx er opvokset i et særligt geografisk område, som er ramt af bandekonflikter, kan noget så banalt som uddannelsesstedets geografiske placering være en forhindring, for selvom de ikke selv er en aktiv del af bandemiljøet, er der ganske enkelt steder, hvor de ikke kan komme uden at frygte for at få bank. Eller hvis de skulle have været så heldige at have fået en praktikplads, kan det være en barriere for dem at skulle tage med

mester ud og lave noget i geografiske områder, som deres eget er i konflikt med. Sådanne barrierer er svære at forklare og forstå for en mester og uddannelsesstederne, og de unge vil have svært ved at passe deres uddannelse.«

Line Lerche Mørck fortæller om andre unge, der mangler noget så basalt som ro til at lave lektier, fordi de deler værelse med tre mindre søskende. Andre har kun oplevet nederlag i deres skoletid og har derfor vendt skolen ryggen og finder anerkendelse i andre sammenhænge.

»Sådanne unge er måske nok umiddelbart uden for skolens eller uddannelsessystemets rækkevidde, men de er ikke uden for pædagogisk rækkevidde. Og hvis samfundet skal nå dem, kræver det, at vi går anderledes til værks,« siger Line Lerche Mørck.

Hun taler for en meget bredere pædagogisk tilgang, såkaldt implicit pædagogik. En tilgang, der giver plads til alternative læreprocesser, og hvor man samarbejder om noget vigtigt, man brænder for, sammen med andre aktører og ikke bare pædagoger eller lærere, der vurderer ens mangel på succes. Når man arbejder sammen om noget fælles, så kan parterne sammen, ved siden af den fælles aktivitet, tage hånd om og blive klogere på de mange andre, ikke-pædagogiske forhold, der er medbestemmende for de unges ofte komplicerede situation, forklarer Line Lerche Mørck.

Eks-rødder og eksperter

Siden 90'erne har Line Lerche Mørck beskæftiget sig med forebyggende gadeplansarbejde, de seneste år mere fokuseret på bandekri- >

peger på, at vi kun benytter en lille del af vores mentale ressourcer. Så jo, i den forstand kan man sige, at der er tale om storhedsvanvid,« siger han.

»Men svaret er også nej, for det er ikke pædagogikken selv, der påstår, at den kan løse alt og har ubegrænset potentiale. Det er politikere og erhvervsfolk, der taler om, hvordan uddannelse fører til flere kreative arbejdspladser og mere vækst, og hvordan uddannelse er nøglen til, at alle kan bidrage til samfundsøkonomien. Det er fremmede aktører, andre discipliner, som tror og håber, at de edukative rationaler er det, verden har brug for.«

Jonas Lieberkind peger på, hvordan erhvervslivet for eksempel tager dele af det pædagogiske tankesæt og vokabularium til sig, transformerer det og 'spytter det ud' igen iklædt modeord som 'innovationskraft' og 'kompetenceløft'. De nye begreber vender så

tilbage til den pædagogiske verden, hvor de pædagogiske fagfolk nogle gange næsten ikke kan genkende begreberne, som noget der hører til deres eget forsknings- og praksisfelt.

»Så i takt med at pædagogikken ekspanderer udover egne grænser, bliver den pædagogiske diskurs også selv penetreret af stat, erhvervsliv og andre aktører og deres strategiske interesser.«

Så falder hammeren

Nu kan man så spørge, om der er grænser for denne pædagogikkens voldsomme ekspansion? Er der med andre ord forhold, der ligger hinsides pædagogisk rækkevidde?

»Der har og vil altid være mennesker og aspekter af det sociale liv, der er uden for pædagogisk rækkevidde, som for eksempel gruppe- og massedynamikker, kærlighed, lyst, afvigelser, had, terror, vold og fx bande kriminalitet,« siger Jonas Lieberkind.

»Vi betragter pædagogik, dannelse og uddannelse som et humant gode, som en kærlig om end bestemt omsorg, der vil os alle sammen det bedste. Derfor forekommer det os næsten umuligt at nogen vil sige nej tak til det gode tilbud.«

Idehistoriker **Jonas Lieberkind**

minalitet og de såkaldte exit-programmer og har i den forbindelse netop bidraget med praksisudvikling inden for samarbejdet mellem ngo'er, uddannelsesprofessionelle og bandemedlemmer.

Som et eksempel på at unge via alternative pædagogiske processer kan blive produktive samfundsborgere, nævner Line Lerche Mørck et projekt, hvor tidligere rødder fra Blågårds Plads på Nørrebro blev inddraget som gadeplansarbejdere i arbejdet med at hjælpe andre unge ud af kriminalitet.

»De unge eks-rødder, som også blev kaldt 'vilde gadeplansarbejdere', kunne noget, som ingen af de professionelle fagpædagoger kunne. De kunne møde de unge med en anden forståelse og legitimitet end de uddannede pædagoger,« fortæller hun.

På den måde opstod der en helt anden type læring end den, der finder sted i det traditionelle uddannelsessystem.

»Mange af eks-rødderne havde svært ved at formulere sig skriftligt, men i deres rolle som 'vilde gadeplansarbejdere' blev nogle af deres 'streetwise kompetencer' anerkendt, også som noget vi andre kan lære af.«

Line Lerche Mørck understreger, at mange af eks-rødderne i udgangspunktet havde haft et ønske om at uddanne sig og få et normalt liv med familie og fast arbejde. Men fordi de ikke kunne leve op til uddannelsessystemets krav, havde de i stedet søgt anerkendelse i de kriminelle miljøer.

»Da de så fik chancen for at bruge deres kompetencer på gadeplan, voksede de. Det

viser sig ofte, at de, der anses for at være 'uden for pædagogisk rækkevidde', kan vokse i bevægelige læringsmiljøer, hvor der fx ikke er så stærkt individuelt fokus, men hvor man gør noget sammen og supplerer hinanden. Får

»Sådanne unge er måske nok umiddelbart uden for skolens eller uddannelsessystemets rækkevidde, men de er ikke uden for pædagogisk rækkevidde.«

Lektor **Line Lerche Mørck**

de succes og anerkendelse i sådan et læringsmiljø, er der en chance for, at de siden kan finde en plads i uddannelsessystemet og få anerkendelse i form af et uddannelsesbevis, som så kan give dem adgang til en større del af arbejdsmarkedet,« siger hun.

Brug for eksperimenter

Line Lerche Mørcks håb for fremtiden er derfor ikke, at pædagogikken bliver diagnosti-

ceret med storhedsvanvid og forment adgang til nogle af de områder, den har indtaget og er blevet inddraget i.

I stedet håber hun, at de pædagogiske metoder og tankegange vil blive bredere, så der bliver plads til eksperimenter, der for eksempel tillader eks-rødder og andre med værdifuld hverdagsviden at samarbejde med og supplere professionelle fagfolk og forskere.

»Pædagogik i den brede forstand kan bidrage mere, end vi har set endnu. Det handler om, hvilke former for pædagogik man anvender, herunder hvem man inddrager og på hvilke måder,« siger Line Lerche Mørck.

»Hvis vi med pædagogik mener den alternative eller implicite pædagogik, som jeg forsker i, mener jeg, at den har et stort uudnyttet potentiale og kan bidrage med mere, end vi tidligere har set. Så er det ikke pædagogisk storhedsvanvid at tænke den ind flere steder i samfundet, hvor vi ønsker at skabe udviklings- og interventionsprocesser, der skal skabe forandring i folks liv.«

LINE LERCHE MØRCK

Line Lerche Mørck er cand. psych., ph.d. og lektor i pædagogisk psykologi ved Aarhus Universitet. Hun har siden midten af 1990'erne forsket i udsatte grupper af unge og voksne, deres læring i og på tværs af sociale projekter, frivilligt arbejde og uddannelse.

Han mener, at man i nogle tilfælde ligefrem kan se det som en naturlig reaktion på den omsiggribende pædagogisering af samfundet, når unge fravælger uddannelse og i stedet vælger for eksempel livet i bandemiljøerne til. Ligesom mediernes opmærksomhed på banderne demonstrerer en fornyet interesse for de fænomener, der er uden for pædagogisk rækkevidde.

»Vi har som samfund tilsyneladende meget svært ved at acceptere og håndtere, at personer simpelthen siger nej til at udvikle deres egne humane potentialer og ikke lader sig indfange af den edukative diskurs' idealer om evig uddannelse og dygtiggørelse,« siger Jonas Lieberkind.

»Derfor ender man for eksempel med at sætte ind med hårdere straffe overfor bandemiljøerne, selvom forskningen peger på, at det ikke virker.«

Jonas Lieberkind ser en generel tendens på det område.

»For mig ser det ud som om, der generelt føres en strengere kurs over for de mennesker, der af den ene eller den anden grund ikke vil eller kan leve op til samfundets krav om at uddanne sig og udvikle deres kompetencer og humane potentialer,« siger han.

UDDANNELSE ER KOMMET I CENTRUM FOR POLITIKKEN

*
»Vi fjerner kravet om, at man skal stå til rådighed for arbejdsmarkedet, når man er ung. Man skal i stedet stå til rådighed for uddannelse.«

Mette Frederiksen,
Beskæftigelsesminister om
kontanthjælpsreformen.

»Vores projekt er at skabe den den bedst uddannede generation nogensinde.«

Henrik Sass Larsen,
socialdemokratisk ordfører om det nye
socialdemokratiske projekt.

»Education,
education,
education.«

Tony Blair,
engelsk premierminister om
Labours politiske program i 1996.

Og baggrunden for den strengere kurs hænger også sammen med den edukative diskurs, fortæller Jonas Lieberkind.

»Vi betragter pædagogik, dannelse og uddannelse som et humant gode, som en kærlig om end bestemt omsorg, der vil os alle sammen det bedste. Derfor forekommer det os næsten umuligt, at nogen vil sige nej tak til det gode tilbud, og gør du det så alligevel, er det som om, at det er mere legitimt at slå hårdt ned og indføre strenge sanktioner, længere straffe eller fjerne overførselsindkomster. Så er der ingen kære lærer eller stat.« ■

JONAS LIEBERKIND

Jonas Lieberkind er cand. mag. i idéhistorie, ph.d. og adjunkt ved Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet. Han har skrevet ph.d. afhandling om det, han benævner

som 'den edukative diskurs', han mener er fremherskende.

3 BUD

PÅ PÆDAGOGIK I ET GRÆNSELAND

Den økologiske mælk i dit køleskab er måske købt, fordi du mener, den er sundest for børnene. Eller måske vil du ikke betale ekstra for en karton med ø-mærke, når du ikke kan smage forskel.

Vi siger typisk ja eller nej til bæredygtige varer ud fra få og følelsesladede argumenter, fordi vi hverken kender eller kan overskue de mange effekter, som økologisk produktion har på mennesker, samfund og natur. Det vil projektet 'MultiTrust' lave om på.

Forbrugere, indkøbere og landmænd skal have hjælp til lettere at overskue, vurdere og lære om økologiens fordele og ulemper.

Valg bunder i en læreproces

Projektet giver et tværfagligt blik på økologi. Professor mso Jeppe Læssøe fra Aarhus Universitet deltager i projektet sammen med forskergrupper inden for bl.a. økonomi, sociologi, filosofi, psykologi og erhvervs-kommunikation og pædagogik.

Pædagogikkens opgave i MultiTrust-projektet er at pege på, hvordan man organiserer den proces, der ligger forud for alle valg.

»At tage stilling til noget fordrer, at man kan overskue sagens mange forhold og vurdere dem. Beslutningen vil i sidste ende afspejle, hvilke aspekter af en problematik der er mest vigtige for den enkelte,« siger Jeppe Læssøe.

Det er netop det, der gør en entydig stilling-tagen til økologi vanskelig. For hvad vægter forbrugeren højest, når hun afgør, om den ene eller anden vare skal i indkøbskurven – prisen, dyrevelfærd eller familiens sundhed? Og hvad tæller mest, når landmanden skal beslutte, om hans gård skal være konventionel eller bæredygtig – antallet af nødvendige arbejdstimer eller muligheden for at tjene flest penge?

MultiTrust-projektet vælger ikke side, men bruger en såkaldt multikriteriel metode til at lægge viden om flest mulige sider af sagen frem i erkendelse af, at valget af økologi eller ej er en mudret affære.

1

Pædagogik viser vej gennem den økologiske jungle

**Apps og QR-koder skal
i et nyt projekt hjælpe
forbrugere og landmænd til
at lære om og tage stilling
til økologi. Vi vil skabe en
positiv provokation, siger
professor mso**

JEPPE LÆSSØE.

Af ANNETTE HAUGAARD

»Alle discipliner er i gang med at blande sig med hinanden i disse år, fordi man opfordres til at arbejde problemorienteret.«

Folkeoplysning frem for indoktrinering

Jeppe Læssøe mener, det er helt i tråd med dansk folkeoplysningstradition at bruge pædagogik som redskab til at fremme forandringer i samfundet.

»Når miljøfolk tænker pædagogisk, vil de ofte gerne opnå bestemte adfærdsændringer, mens vi som pædagoger er afvisende over for forsøg på indoktrinering. Det er jeg også, men jeg afviser ikke, at pædagogikken kan spille en rolle. Folkeoplysning handler netop ikke om at servere et enkelt budskab med problem og løsning, men om at rejse spørgsmåle og give folk alsidige muligheder for at handle,« siger Jeppe Læssøe.

Hvordan folkeoplysningen skal foregå i praksis, er endnu uvist, fordi første del af MultiTrust-projektet har fokuseret på at indsamle viden. Det ligger dog fast, at det både er forbrugere og landmænd, som skal lære.

Ifølge Jeppe Læssøe kunne det muligvis ske ved at udvikle en app, så landmanden med få touch kan overskue mange aspekter af økologien og vurdere dem i forhold til sine egne værdier og arbejdsvilkår. Eller man kunne sætte QR-koder op ved hylderne i supermarkedet, så forbrugeren kunne scanne sig til en dybere indsigt i en bestemt type vare. Målet er at give hurtig og nem adgang til viden, der kan skabe refleksion.

»Vi vil gerne både vække interesse og provokere positivt. I dag vælger mange økologi, fordi de har større tillid til den produktionsform end til traditionelt landbrug, men den tillid lukker for, at du bliver klogere, også på de ulemper som økologi for eksempel kan have for klimaet. Det kunne være den ø-mærkede peberfrugt, som skaber større CO2-udledning, når den transporteres med fly over store afstande, end den konventionelle peberfrugt, der er dyrket i lokalområdet, men som har været sprøjtet,« siger han.

Altid spændt for en vogn

Projektet er finansieret af Fødevareministeriet med midler øremærket til at finde nye veje til at øge produktionen af økologiske fødevarer. Jeppe Læssøe ser dog ingen habilitetsproblemer i det, selvom han erkender, at pædagogikken får et ærinde, som ikke er dens eget.

»Alle discipliner er i gang med at blande sig med hinanden i disse år, fordi man opfordres til at arbejde problemorienteret. Som forskere må vi acceptere, at vi nogle gange arbejder med noget, som regeringen eller andre har identificeret som et problem. Man kan sige, at vi hele tiden er mere eller mindre spændt for en vogn, fordi vi ikke kan frigøre os fra tendenser og brydninger i samfundet. Hvis den pædagogiske forskning nægter at præge indsatsen i forhold til bæredygtig udvikling, så overlader vi opgaven til ingeniører og økonomer, som ikke er bange for at involvere sig med deres logik,« siger han.

JEPPE LÆSSØE

Ph.d. og professor mso på Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU) ved Aarhus Universitet. Han forsker bl.a. i borgerdeltagelse, forandrings-agenter og folkeoplysning om bæredygtig udvikling.

Relevant pædagogisk støtte er essentiel, og psykosocial intervention er sædvanligvis nødvendig.«

Sådan skriver Sundhedsstyrelsen i et såkaldt produktresumé for den mest anvendte medicin mod ADHD, pillen Ritalin. Dem blev der alene i 2011 solgt knap 27 millioner af herhjemme, og selv børn under 5 år får nu medicin mod opmærksomhedsforstyrrelsen med de fire bogstaver.

Der er derfor pædagoger og lærere, som udleverer piller i dagtimerne i børnehaver og skoler, men de burde have lov at følge en anden recept. For det er en fejl, at der ikke ordineres pædagogisk støtte i samme omfang, som der udskrives piller, mener Tine Basse Fisker, der er ekstern lektor på Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU) ved Aarhus Universitet og forsker i børn med diagnoser og pædagogisk arbejde.

»Optimalt skal man have fat i familien, børnehaven eller skolen, samtidig med at barnet medicineres, for uden pædagogisk støtte dæmpes barnets symptomer bare i en periode. Barnet bliver ikke hjulpet til at lære at håndtere for eksempel sin hyperaktivitet eller uopmærksomhed, og når medicinen stopper, er de lige så dårligt stillede som før,« siger hun.

Hvorfor boom i ADHD?

Antallet af danskere med udviklingsforstyrrelser eksploderer i disse år, og ADHD er i størst vækst. Ifølge Statens Serum Institut var der i 2009 24.000 mennesker med den diagnose, hvilket er tusind procent flere end bare ni år tidligere.

Årsagerne er mange. Mere kemi i omgivelserne, flere for tidligt fødte børn med risiko for at udvikle vanskeligheder og en generel diagnosticeringsiver i samfundet. Derudover stiller samfundet krav til børn og unge i daginstitutioner og skoler, som ikke alle kan opfylde.

»Vi er i dag meget orienterede mod, at man både skal kunne sidde stille på en stol og lære at læse, og samtidig skal man være kreativ, kunne forvalte stor frihed og tage ansvar for sin egen læring. Det er rigtig godt og udvikler selvstændigt tænkende børn, men det er svært for dem, der har brug for mere faste rammer og større forudsigelighed fra dag til dag,« siger Tine Basse Fisker.

En yderligere forklaring på flere diagnoser er, at børns nære omgivelser har fået sværere ved at favne dem, der ikke er som andre.

»Noget tyder på, at vi genererer mere uro forstået som uopmærksom adfærd i børnehaverne som konsekvens af mindre voksentid til det enkelte barn. Den uro eksporteres til skolen, som derfor får sværere ved at håndtere

2

Pædagogik er bedre medicin

Der udstedes oftere recept på piller end på pædagogik, når børn og unge får diagnosen ADHD. Men på den lange bane er pædagogisk intervention bedre medicin, mener inklusionsforsker TINE BASSE FISKER.

Af ANNETTE HAUGGAARD

»For pædagoger og lærere er diagnoser ikke relevante, for de tager sig alligevel forskelligt ud, og man kan ikke slutte fra en diagnose til en bestemt adfærd.«

de børn, der for alvor stritter ud, og omgivelsernes syn er afgørende for, om noget diagnosticeres eller ej. Vi kan have to børn med præcis samme adfærd, men kun den ene får en diagnose, fordi det andet barns omgivelser kan håndtere barnets udfordringer og ikke betragter en bestemt adfærd som et problem,« siger Tine Basse Fisker, der dog understreger, at nogle børn har det så svært, at et skift i omgivelser ikke kan fjerne deres lidelser.

Diagnoser er ligegyldige

Men i virkeligheden er diagnoser slet ikke så vigtige.

»For pædagoger og lærere er diagnoser ikke relevante, for de tager sig alligevel forskelligt ud, og man kan ikke slutte fra en diagnose til en bestemt adfærd. Det er meget mere relevant at finde ud af, hvad der er på spil for det enkelte barn. For eksempel at Peter har svært ved at sortere i informationer, altid ser detaljer, men ikke kan få øje på helheden og har vanskeligt ved at huske en rækkefølge af komplicerede handlinger,« siger Tine Basse Fisker.

Sådanne oplysninger kan være med til at pege på, hvilken form for pædagogisk støtte det enkelte barn har brug for.

»Men der findes ikke én rigtig metode til at arbejde med børn med ADHD. Der er et væld af metoder, tips og tricks, som kan bruges med forskellig effekt, men den bedste tilgang er altid den, der ender med at gøre pædagogen overflødig. For nok kan pædagogik ikke fikse problemer knyttet til ADHD, men pædagogik kan hjælpe barnet til at udvikle nogle strategier for, hvordan det mestrer sin situation og håndterer sine vanskeligheder,« siger Tine Basse Fisker.

Vigtigt med støttende teknikker

Visualisering er et eksempel på en helt basal måde at hjælpe barnet til at få overblik og skabe struktur på, som ofte er vanskeligt for børn med en ADHD-diagnose. En lille billedserie viser enkeltdele i en handling i den rækkefølge, de skal udføres, så et skolebarn for eksempel kan se, at når klokken ringer ind, skal penalhuset op af tasken efterfulgt af en bog, der derefter slås op, før barnet til sidst retter sin opmærksomhed mod læreren.

Det er den langsigtede effekt, der gør pædagogik til en bedre medicin end piller.

»Jeg hører ofte fra psykiatere, at når et barn får medicin og støttetimer, så begynder det at gå bedre, hvorefter man fjerner barnets støtte igen, og efter noget tid går det dårligt igen, men så kommer støtten ikke tilbage. I stedet skruer man op for medicineringen. Jeg fører ikke korstog mod medicineringen, men jeg ville ønske den pædagogiske intervention fik langt større vægt, så for eksempel flere unge bliver i stand til at klare sig selv frem for at ende med førtidspension og diagnose som 18-årig.«

TINE BASSE FISKER

Ph.d., inklusionskonsulent og ekstern lektor i pædagogisk psykologi på Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU) ved Aarhus Universitet. Hun har netop afsluttet forskningsprojektet »Mere viden om diagnoser« for BUPL.

Der står spaghetti på familiens spisebord, men det er ikke bare bordskik og gode manerer, som skal trænes under aftensmåltidet. Det

skal børnenes sociale kompetencer også, og deres adfærd i løbet af dagen skal måske endda vurderes og evalueres af far og mor.

For skolen udvikler i disse år en ambition om at være med i de tankemønstre, som styrer en familie. Hjemmet er på vej til at blive et ekstra klasselokale, hvor forældre skal undervise og opdrage deres børn ud fra samme logik, som gælder i 2.y, 5.a eller 8.x. Idealet for en god forælder er blevet en, der betragter familien ud fra skolens pædagogiske logik.

»Siden årtusindeskiftet er ambitionerne for, hvad forældre skal i forhold til skolen steget markant. Så meget, at det er slået over i, at skolen har opgivet at sige, hvad forældrenes ansvar er. Nu handler det om at få far og mor til selv at regne ansvaret ud,« siger lektor Hanne Knudsen fra Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU) ved Aarhus Universitet, der blandt andet forsker i, hvordan skolen i disse år breder sig langt ind i familien.

Staten blander sig

Engang var der en tydelig opgavefordeling mellem skole og hjem. Lærerne underviste børnene, mens far og mor skulle sørge for den grundlæggende opdragelse af deres barn. I dag kunne man sige, at skolen forsøger at opdrage på både elever og forældre.

»Men det er mere kringlet end som så, for man styrer ikke familien direkte eller nede i detaljen. Man opmuntrer forældre til at overtage skolens pædagogiske blik, så far og mor selv opdager, at det er dumt at bære barnets skoletaske i 2. klasse, eller selv finder ud af, at det er en god idé, at barnet lærer om miljørigtige fødevarer over gryderne i køkkenet derhjemme,« siger Hanne Knudsen.

Hun kalder det et skridt væk fra den formynderiske stat i retning af det, man kunne kalde den superviserende stat.

»Den formynderiske stat holder foredrag om børneopdragelse, kostvaner og sengetider og fortæller forældrene om deres pligter. Den superviserende stat løfter derimod ikke pegefingre, men lader det være op til forældrene at forestille sig, hvad deres ansvar kunne omfatte. Det gør skolen ved at lade forældre spille spil og diskutere bestemte emner, så de tager stilling og skaber forventninger til hinanden,« siger Hanne Knudsen.

Pædagogisering af forældre

Familieklasser er et eksempel på en meget direkte form for forældreopdragelse, hvor

3

Forældre er de nye lærere

Giv karakterer derhjemme, forstå dine børns kompetencer og mød de andre mødre for at løse klassens konflikter. I dag er ambitionen, at forældre skal overtage skolens logik og se sig selv med pædagogiske øjne, siger lektor

HANNE KNUDSEN.

Af ANNETTE HAUGAARD

»Som forældre beskriver man sjældent sit barn i kompetencetermer. Man siger ikke, *Tobias har gode sociale kompetencer*, men snarere *Hvor er han bare sød i den måde, han siger hej til mormor på.*«

far og mor bogstavelig talt kommer på skolebænken i en periode.

»Det er typisk familier, hvis barn skolen har svært ved at rumme, og hvor man inviterer forældrene med i skole for at vise, hvordan de kan støtte og sætte grænser for deres barn og selv lære at tage ansvar for, at deres barn er skoleelev,« siger Hanne Knudsen.

Familieklasser bringer ofte skolens professionelle logikker meget konkret ind i privatsfæren via for eksempel scoreskemaer. Far og mor får hver dag til opgave at vurdere, i hvor høj grad på en skala fra 1 til 4 deres barn lever

op til et defineret mål som eksempelvis kunne være, at 'Tobias taler roligt til sine omgivelser'.

»For nogle er det rigtig svært, fordi det er et distanceret blik på deres barn. Man går jo ikke normalt rundt som forældre og giver karakterer for sit barns adfærd. Man reagerer bare på dets handlinger, hvis der er noget, man ikke vil have, eller noget, man særlig godt kan lide,« siger Hanne Knudsen.

Pædagogiseringen af forældre foregår i nogle kommuner helt nede på tærsklen til skolelivet, når børnehaven skal beskrive et kommende skolebarns kompetencer på en lang række områder i en såkaldt samtalecirkel.

»Forældrene skal skrive under på, at skolen må se beskrivelserne, og indirekte skal de dermed også acceptere, at 'sådan er deres barn'. Men det er jo virkelig et pædagogisk blik, for som forældre beskriver man sjældent sit barn i kompetencetermer. Man siger ikke, *Tobias har gode sociale kompetencer*, men snarere *Hvor er han bare sød i den måde, han siger hej til mormor på*. Det er at anlægge et omsorgs- eller kærlighedsblik på sit barn,« siger Hanne Knudsen.

Kan svække skolens autoritet

Hun har ikke undersøgt, hvilke konsekvenser den øgede pædagogisering af forældre til skolebørn har for forholdet mellem far, mor og barn. Men det kunne blandt andet komme til at betyde, at familiens umiddelbare kærlighedssprog og omsorg ikke længere anerkendes som tilstrækkelig. Og for skolen selv kan pædagogiseringen af familien paradoksalt nok ende med at give lærerne mindre indflydelse.

»Skolen kan få vanskeligt ved at opretholde sin autoritet, for når man inviterer forældrene på banen, bliver skolen også sårbar, fordi den ikke længere har monopol på at definere problemerne eller løse dem,« siger Hanne Knudsen og nævner et eksempel fra en klasse, hvor læreren opfordrede pigemødrene til at spise middag sammen, for at deres døtre kunne fungere bedre sammen i skoletiden.

»Det er jo en super ambitiøs lærerprofession, der inviterer forældre til at bidrage på den måde. Men skolen placerer også løsningen af et problem helt uden for lærernes handlerum, de bliver afhængige af mødrene, for at midt dagen kan få effekt,« siger Hanne Knudsen. ■

HANNE KNUDSEN

Ph.d. og lektor i pædagogisk ledelse på Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU) ved Aarhus Universitet. Hun er bl.a. forfatter til bogen 'Har vi en aftale? - om magt og ansvar i mødet mellem folkeskole og familie' fra 2010. Se mere på www.edu.au.dk/forældreansvar

SCANPIX

Drømmen om *transfaglighed*

Fagene er under pres. Tidens krav om grænseløse kompetencer truer med at rive faggrænserne ned for at slå porten op til transfaglighedens forjættede land. Men der findes ingen genvej bagom fagene, **for selvom fagene er kunstige grænser i en grænseløs, moderne verden, kan vi ikke undvære dem.** HANS FINK, docent i filosofi ved Aarhus Universitet, fortæller hvorfor.

Kender I den om skotten, der skulle til sammenskudsgilde? Alle gæster skulle tage noget med. De fleste havde taget en ret med. Skotten havde taget sin bror med.

For Hans Fink, docent i filosofi ved Aarhus Universitet, er det et billede på, hvad der sker, når de traditionelle fag på skoler og universiteter overlader scenen til den højtbesungne kompetenceudvikling. Når det ikke længere handler om at lære fysik eller fransk, men om at lære at være innovativ og kreativ og at kunne løse problemer. Når fagene bliver anklaget for at begrænse os, fordi de hver især indhegner og dyrker et stykke af virkeligheden og spærrer for udsigten til resten. Mens de transfaglige kompetencer derimod hyldes for at være grænseløse og derfor netop det, vi har brug for, i mødet med fremtidens endnu ukendte udfordringer.

Samarbejde på tværs af fag er da også alfa og omega i nutidens videnssamfund, mener Hans Fink. Det kan netop sammenlignes med et sammenskudsgilde, hvor man hver især bidrager med noget, de andre kan få noget ud af. Man bringer sin faglighed i spil, for at den kan befrugte de andres og omvendt.

»Men hvis alle gæsterne til sammenskudsgildet blot er eksperter i problemløsning, men ikke i et fag, kommer de ingen vegne. Man må have noget med,« siger Hans Fink, der er en af de forskere herhjemme, der har beskæftiget sig mest indgående med begrebet fag.

Kun de, der har reelle fagkompetencer, kan give noget til samarbejdet. Det er dem, som både har lært et fag og at se ud over faget. Men i dag er fagene under pres. Og det kan der være gode grunde til, mener Hans Fink.

»Måske er den fagstruktur, vi har, for stiv og gammeldags. Måske spærrer den for samarbejde, fordi folk lærer deres fag på en sådan måde, at det spærrer dem inde i deres fag. I dag skal vi have fokus på betydningen af at kunne samarbejde med andre. Fagene er kun fag i en skole eller på et universitet. De er forskellige måder at forstå virkeligheden på, men virkeligheden selv er ikke inddelt i fag,« siger Hans Fink.

Vigtigt at lære fag

De gode grunde er dog ikke gode nok til at afskaffe fagene. Der er nemlig endnu bedre grunde til at bevare dem – eller i hvert fald til fortsat at inddele viden og professioner i fag og trække grænser mellem dem.

Da gymnasireformen blev indført 2005, var Almen Studieforbereelse en af nyska-

belserne. Hank Fink var med til at udforme det nye tværfaglige modul og lagde i den forbindelse vægt på, at det skulle være et supplement til fagopdelingen – ikke en erstatning for fagopdeling.

»Jeg mener, det er et uomgængeligt krav, at man lærer sit fag, så man bliver i stand til at samarbejde med andre. Det afgørende er, at man ikke stiller en modsætning op mellem faglighed og tværfaglighed. Den gode faglighed åbner for tværfaglighed, men man kan ikke bare have tværfaglighed. Man er nødt til at gå ud fra en specialisering af en eller anden slags. Det er et spørgsmål om måden, man er specialiseret på – ikke om specialisering eller ikke-specialisering,« siger Hans Fink.

Han mener, at der behov for større differentiering i samtidens snak om kompetencer og tværfaglighed. Det er ganske vist et faktum, at de fleste skal uddannes til at fungere

»Man taler om kompetencer i løs vægt. Som noget, der er tættere på livet udenfor skolen, hvor fagopdeling ikke er så vigtig. **Men vi må ikke tro, vi kan skyde genvej til kompetencerne ved at springe faget over.**«

Filosof Hans Fink

på et arbejdsmarked, hvor det er temmelig ligegyldigt, hvilket fag de kommer fra, men hvor det er deres evne til at løse problemer, der er vigtig.

»Men vi gør frygtelig skade, hvis vi tror, at den eneste måde, vi opnår det på, er ved at droppe fagene på skolerne og i uddannelsesinstitutionerne. Der bliver ikke nogen fornuftig tværfaglighed, hvis folk ikke først har lært et fag. De skal også lære, at der er noget udenfor faget. Men det kan de kun lære, hvis de har et fag at gå udenfor,« siger Hans Fink.

Egentlig er der ikke nogen modsætning mellem fag og kompetencer. Al faglighed består i at udvikle faglige kompetencer. At man bliver bedre og bedre til at løse problemer inden for sit fag.

DEN TRANSFAGLIGE DRØM

»De faglige kompetencer er også vigtige, men den globale verden har flere nuancer, og der skal bruges flere kompetencer, eksempelvis sociale, kreative, innovative og evnen til at samarbejde.. Virksomhederne og samfundet har fået andre behov. **Det ensporede fokus på faglighed hører industrisamfundet til. I dagens viden- og netværkssamfund er der brug for alle kompetencer.**«

Fra interview med konsulent fra DI
– Dansk Industri (2010)

»**Almen studieforbereelse har til formål at udfordre elevernes kreative og innovative evner og deres kritiske sans i anvendelsen af faglig viden gennem fagligt samarbejde** samt styrke deres evne til på et bredt fagligt og metodisk grundlag og i et fremtidsorienteret perspektiv at forholde sig reflekterende og ansvarligt til deres omverden og deres egen udvikling.»

Fra Bekendtgørelse om uddannelsen
til studentereksamen (2010)

»Målet er en ny generation af globalt egnede unge, hvis dannelse og talent sammen med stærke faglige, sociale og personlige kompetencer er grundstammen for et samfund med individet i centrum – præget af virkelyst og kreativitet. **Derfor skal uddannelsessystemet understøtte kreative og flerfaglige læringsmiljøer, hvor der er fokus på entreprenørkultur og -adfærd.**«

Fra Dansk Erhvervs hjemmeside
Om Uddannelsespolitik (2013)

»Verden er kompleks, og det globale samfund bliver mere og mere sammensat. De traditionelle fagdiscipliner må i stigende grad samarbejde på tværs for at afdække sammenhænge og udvikle nye løsninger. ... Løsning af de globale udfordringer kræver inddragelse af forskere fra forskellige fagdiscipliner. **Mange videnskabelige nybrud sker i grænsefladerne mellem de traditionelle faggrænser.**«

Fra Rapport om den faglige
udviklingsproces på Aarhus Universitet (2011)

»Men i diskussionen om, hvad vores samfund har brug for, er kompetencebegrebet blevet løsrevet fra faglighedsbegrebet. Man taler om kompetencer i løs vægt. Som noget, der er tættere på livet udenfor skolen, hvor fagopdeling ikke er så vigtig. Men vi må ikke tro, vi kan skyde genvej til kompetencerne ved at springe faget over,« siger Hans Fink.

Lære at lære

Hvad skal vi lære? At lære. Den store pædagogiske tænker John Dewey er ophavsmand til mantraet om, at det ikke er så vigtigt, hvad vi lærer, så længe vi har lært at tage læring til os. Men ifølge Hans Fink overser vi en afgørende pointe i dette moderne pædagogiske mundheld: Man kan ikke bare lære at lære. Man kan kun lære at lære ved at lære *noget*. Der må med andre ord være et fag.

Det er da heller ikke hos John Dewey, man finder en fortæller for at afskaffe fagene. Blot er faget hos Dewey ikke det, man begynder med, men det, man ender med.

»Dewey vil møde børnene der, hvor de er, og ikke presse en fagstruktur ned over hovedet på dem fra starten. Men målet er til gengæld, at de lærer den opdeling af videnskaberne, som gælder i øjeblikket. En opdeling, der jo ikke er faldet ned fra himlen. Fagene er ikke statiske, men udvikler sig hele tiden med nye specialiseringer og arbejdsdelinger i forhold til den store erkendelsesopgave, som videnskab er,« siger Hans Fink.

Kompetencer bliver et udflydende og tomt begreb, hvis de ikke bliver bygget op over en afgrænset faglig substans.

»Man kan ikke bare lære kreativitet. Der må være et fagligt område at være kreativ på. Man kan ikke bare lære at løse problemer. Der må være et bestemt problem at løse. Og der er altså forskel på at løse en Sudoku-opgave og konstruere en bil, der kan køre på Månen,« siger Hans Fink og understreger dermed, at et problem ikke bare er et problem og den nødvendige kompetence heller ikke den samme.

Det var et problem, at astronauterne på Månen ikke kunne gå ret mange skridt væk fra deres raket. Løsningen var at konstruere en månebil. Men den slags store skridt for menneskeheden forudsætter dyb faglighed hos dem, der skal løse problemet. Det er også et problem, hvordan jeg får løst min Sudoku-opgave. Det kræver formelle problemløsningskompetencer, men ingen dyb faglighed. Problemet er uden indhold. Og når det er løst, er verden stadig den samme.

Fag er arbejdsdeling

Men hvad er et fag egentlig? Ifølge Hans Fink er det et resultat af arbejdsdeling.

MIDDELALDERENS LAUGSTRUKTUR

I historien om, hvilke typer håndværk man har haft, udgør middelalderens laugstruktur med en stærk formel organisering af håndværkerne et højdepunkt.

»Forestillingen om fag opstår med de første bysamfund, hvor en egentlig arbejdsdeling i samfundet tager form. Nogen beskæftiger sig med en ting, andre med en anden ting. De professioner, vi har, er udtryk for arbejdsdeling mellem fag. På samme måde er vores opdeling af viden en fagdeling. Fag er altså at arbejde med noget bestemt eller at have viden om noget bestemt,« siger han.

Selvom der både findes praktiske og teoretiske fag, har fagbegrebet siden det

græske begreb om 'techne' forbundet teori og praksis. Alle praktiske fag har en teoretisk dimension. Man må vide noget for at kunne udøve sit fag – også selv om faget er helt elementært, og den viden, man må have, ligger på ryggraden.

»Man må vide lidt om jord og lidt om skovle for at kunne grave jord med en skovl. Og ligegyldigt hvor teoretisk og abstrakt et fag bliver, er det også at kunne gøre noget – at bruge det, man ved, til noget,« siger han. >

HVAD ER ET FAG?

'Fag' betyder formelt set ikke andet end et relativt selvstændigt område i en sammenhængende struktur. Vi kender det fra bygninger, vinduer og reoler, når vi siger, at de har så og så mange fag. Det er samme logik, der ligger til grund, når vi taler om fag i forhold til professioner, om videnskabelige discipliner og om skemafag i uddannelsesinstitutioner.

Kulturhistorisk set bliver begrebet fag vigtigt fra Antikken med det græske begreb om techne og det latinske begreb om ars. Begge begreber kan vi oversætte ved en teknisk kunnen. Fag er en bestemt kunnen. Eller en bestemt kunst. Kunsten at kunne noget bestemt.

DE FEM FAGLIGHEDER

Enkeltfaglighed

Enkeltfaglighed eller monodisciplinaritet er den traditionelle faglighed, der knytter sig til et og kun et fag. Det er matematiklærerens faglighed, der består i at undervise i faget matematik. Fordi faglighed i dag kan være flere ting, kalder man det ofte fagfaglighed.

Flerfaglighed

Flerfaglighed eller multidisciplinaritet består i, at et bestemt emne belyses af to fag samtidig, men uden at de to fag nødvendigvis befrugter hinanden. Det er historielæreren, der fortæller om, hvad landmåling betød socialt i Danmark i 1800-tallet, og matematiklæreren, der fortæller om, hvad det var for noget matematik, man brugte til landmåling.

Tværfaglighed

Tværfaglighed eller på engelsk: cross-disciplinarity består i, at to fag ikke blot belyser samme emne for at fortælle hver sin historie, men for at lære af hinandens historie om emnet. Det er, når matematik og filosofi møder hinanden i matematikkens filosofi, der studerer grundlagsproblemer i matematik. Tværfaglighed kræver dybtgående kendskab til begge fagligheder.

Mellemfaglighed

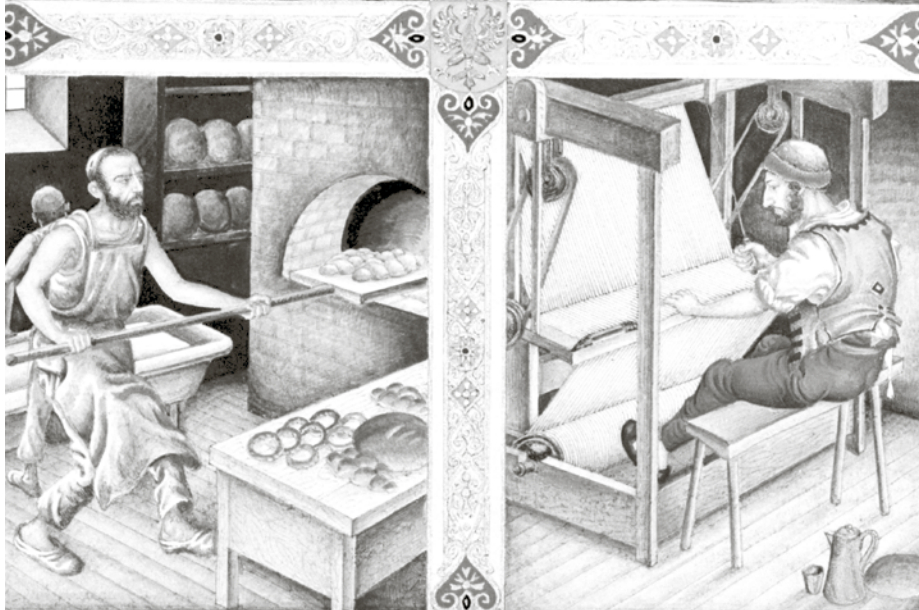
Mellemfaglighed eller interdisciplinaritet består i samarbejdet mellem to fag, hvor formålet nærmest er at forberede et nyt fag, der opstår i mellemrummet mellem de to fag – som fx faget biokemi, der er opstået på grænsen mellem biologi og kemi. Det er den måde, nye fag opstår.

Transfaglighed

I transfagligheden eller transdisciplinariteten er man hinsides fagene. Verden består ikke af fag, men af opgaver, der skal løses og det er ligegyldigt, hvilket fag de, der løser opgaverne, kommer fra, og det er ligegyldigt, om resultatet af opgaveløsningen bliver ført tilbage til et fag for at bidrage til udvikling af faget.

PHOTO

FAG

Som i et vindue, der er opdelt i fag, har arbejdsdelingen traditionelt været opdelt i fag. Men i dag er faggrænserne under pres. Tiden kalder på grænseløse kompetencer.

FAG- BEGREBETS HISTORIE

»Samtidig er det vigtigt at huske, at vi har fag for at få noget at vide om verden – ikke for at få noget at vide om kemi eller historie. **Fag er ikke interessante i sig selv, men fordi de siger noget om den verden, vi lever i.**«

Filosof **Hans Fink**

Tilsvarende har fagbegrebet siden begyndelsen rummet en dobbelthed af udøvelse og oplæring. I begrebet 'fag' ligger både, at den kompetente faglærte udøver sit fag, og at nogen skal lære eller oplæres i faget. Denne dimension bliver tydelig, hvis man i stedet for det danske ord 'fag' bruger det engelske ord 'discipline'.

»Det er essentielt, at der i forhold til faget kan være disciple, som man kan oplære i disciplinen. Hvor de, som engang har været disciple, men nu har lært faget, kan give disciplinen videre til nutidens disciple. Den dimension er i den pædagogiske forståelse af fagbegrebet meget vigtig,« siger Hans Fink.

Fagets fortjenester

Fagene har mange fortjenester. De sikrer for det første, at de erfaringer, man gør sig i det videnskabelige arbejde med at løse problemer, bliver samlet op og ikke forsvinder ud i den blå luft, når problemet er løst. Fagene er det sted, hvor de forskningsresultater, man har opnået, bliver lejret. Denne erfaringsopsamling udvikler fagene, så de kan tage fat på et nyt problem, en smule klogere end de var sidst.

Det er ikke sikkert, den nuværende fagstruktur er den bedste, pointerer Hans Fink. Men uanset hvilken struktur vi vælger, skal den tage hånd om det, der har været en vigtig opgave for fagene lige fra begyndelsen: at udanne den næste generation og videregive den faglige tradition.

»Hvis jeg har ret i, at man ikke kan uddanne folk i alting på en gang, så må de lære nogle fag. Nogen har mere talent for et fag end andre. Arbejdsdelingen skal give mulighed for forening af talent og fagområde. Hvis vi ikke har en fagstruktur, er der til sidst ingen, der

Jæger / samlersamfund

I jæger/samlersamfundet fandtes der ikke arbejdsdeling på det niveau, der er forudsætnin-gen for fag. Man gik praktisk til værks, og havde ingen eller kun ganske få professioner.

Bysamfund

Med de første bysamfund opstår også en specialiseret arbejdsdeling. Allerede i de ældste civilisationer finder vi en opdeling af praksis og viden i fag.

Middelalder

I historien om, hvilke typer håndværk man har haft, udgør middelalderens laugsstruktur med en stærkt formel organisering af håndværkene et højdepunkt.

Når vi i dag taler om, at nogle fag udgør et kald – at læger, sygeplejersker, præster osv. har et kald – er det en reminiscens fra denne middel-alderstruktur, hvor faget forstås som et særligt broderskab.

I middelalderen opstår de første universiteter med teologiske, juridiske og medicinske fakul-ter. Den fagopdeling ligger fortsat til grund for tre af nutidens professionsuddannelser: præst, læge og jurist.

Industrialisme & nationalstat: 1800-tallet

Middelalderens fagdeling blev stærkt udfordret af industrialismen. Der var ikke længere brug for de samme håndværksmæssige kompetencer.

Men også uddannelserne. Udover de elemen-tære færdigheder skulle eleverne lære fag, der kunne danne dem til borgere i nationalstaten.

Postindustrialisme & globalisering: 2000-tallet

I dag er det industrisamfundet og nationalstatens faggrænser, der er under pres. Ikke blot de kon-krete fag og grænserne mellem dem – men selve begrebet om fag og afgrænsede vidensområder.

I dag løsriver kompetencerne sig fra fagene og bliver til formelle evner til at løse problemer, være innovativ, begå sig socialt osv. uden indholds-mæssig binding. Faggrænser skal afløses af grænseløse kompetencer.

kan lære den nødvendige højt specialiserede viden videre til andre,« siger Hans Fink

Endelig giver fagene folk en tydelig faglig identitet.

»Faglig stolthed har stor betydning for socialisering af mennesker. Når man presser alle dem lidt, der taler om interdisciplinari-tet, siger de, at den jo skal bygge på en dyb faglighed. Men hvor skal den dybe faglighed komme fra, hvis det ikke skal være fra folk, der kan et fag?« siger Hans Fink.

Fagets grænser

Faglighed kan forføre. Man risikerer at blive mere optaget af sit fag end af sin sag, det faget skal gøre os klogere på. Fagene kan lukke sig om sig selv. Det er, hvad der sker, hvis en fag-filosof afviser at interessere sig for en sag med den begrundelse, at det ikke har noget med filosofi at gøre.

På den måde udgør faggrænser altid et problem. Men vi kan ikke undvære dem, pointerer Hans Fink.

»Vi skal bevare alle de gode grunde til at være kritiske overfor fagbegrebet, men ikke gå planken ud. Det er problemet med nutidens kompetencer i løs vægt og med transfaglighe-den, der helt vil lægge fagene bag sig: De går planken ud. Det kan man gøre i erhvervslivet, men ikke i uddannelsesinstitutionerne. Men samtidig er det vigtigt at huske, at vi har fag for at få noget at vide om verden – ikke for at få noget at vide om kemi eller historie. Fag er ikke interessante i sig selv, men fordi de siger noget om den verden, vi lever i.« ■

HANS FINK

Hans Fink er docent i filosofi ved Aarhus Universitet og har beskæftiget sig indgående med fagbegrebet og dets historie. Han har bl.a. været involveret i arbejdet med at udforme det tværfaglige modul Almen Studieforbereelse i gymnasiereformen fra 2005.

VUGGESTUEBØRN HAR BRUG FOR VOKSENKONTAKT OG EN PLANLAGT HVERDAG

DER ER brug for et kvalitetsløft af den pædagogiske praksis i vuggestuer. Det kræver mere struktur i børnenes hverdag og det skal ske gennem en bedre organisering af det pædagogiske arbejde. Det viser en ny ph.d.-afhandling af

Ole Henrik Hansen fra Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet. Afhandlingen stiller spørgsmål ved den frie leg og pointerer i stedet vigtigheden af voksenkontakt og planlagte aktiviteter.

Læs mere på edu.au.dk/aktuelt/nyheder

OLE HENRIK HANSEN MODTAGER ÅRETS BØRNE-FAMILIEPRIS

BØRNEFAMILIEPRISEN uddeles i år til den nyudklækkede ph.d. fra Institut for Uddannelse og Pædagogik, Ole Henrik Hansen, som har formået at skabe debat om børnefamilier i Danmark. Han har markeret sig med sine debatskabende forskningsresultater, der lå til grund for en kritik af vuggestuepædagogikken i københavnske institutioner. Han modtager prisen, fordi han »har fastholdt modet til at færdiggøre en række undersøgelser og fremkomme med de resultater, der uden tvivl var ubejlejlige for det etablerede system«, som det lød i begrundelsen fra formanden for Småbørnsfamilieforeningen SAMFO.

KORT NYT

NYT FORSKINGS-SAMARBEJDE VIL GIVE DE MINDSTE EN BEDRE HVERDAG

FORSKERE, KOMMUNER, pædagoger og dagplejere sætter i fællesskab barnet i centrum i et aktionsforskningsprojekt, der skal give ny viden om de 0-3-åriges hverdag i vuggestue og dagpleje.

Projektet er udformet som et aktionsforsknings- og aktionslæringsprojekt, hvor viden bringes i spil i hverdagen. Gennem en række laboratorieøvelser vil forskere fra Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet, og praktikere i fællesskab udforske pædagogiske problemstillinger og afprøve nye indsigter i praksis.

Læs mere på edu.au.dk/aktuelt/nyheder

INKLUSIONEN ER LYKKEDES I DE FLESTE KOMMUNER

FØRSTE DELRAPPORT om »Kommunernes omstilling til øget inklusion« er klar. Den viser, at det er lykkedes at vende den stigende tendens til eksklusion af børn med særlige behov og handicaps. I dag er flere børn inkluderet i den danske folkeskole end i 2010. Og udviklingen er sket uden, at der samtidig er reduceret i tilførslen af ressourcer til skolerne. Alt i alt en positiv udvikling, fastslår Niels Egelund, professor i specialpædagogik ved Aarhus Universitet. Han har været med til at udarbejde rapporten i samarbejde med SFI for Børne- og undervisningsministeriet. Den afsluttende rapport kommer i 2015.

Læs mere på Center for strategisk uddannelsesforskning hjemmeside www.cser.dk

NYT FORSKNINGS- NETVÆRK KOBLER VIDEN OM TEKNOLOGI OG LÆRING

HVORDAN KAN it understøtte og udfordre den pædagogiske og didaktiske praksis i daginstitutioner, i grundskolen og på ungdomsuddannelserne? Det var temaet for en konference på Aarhus Universitet den 14. maj. Konferencen var startskuddet for et nyt tværvideenskabeligt netværk, AAUC - et samarbejde mellem Aarhus Universitet og en række University

Colleges. Netværket samler ekspertviden inden for teknologi, didaktik og pædagogik og skal styrke udviklingen af it-didaktiske læremidler ved at koble teknologiperspektivet med et didaktisk og et organisatorisk perspektiv.

Læs mere om netværket og se oplæg fra konferencen på www.edu.au/it

EFTERSKOLER ER ET SPRINGBRÆT FOR ORDBLINDE

ANGSTEN FOR at blive stemplet som dum eller blive mobbet, fordi man ikke kan læse, fylder meget i ordblinde unges liv. Ordblindeefterskoler kan hjælpe de unge til en nemmere og bedre tilværelse. De bryder tabuet og styrker de unge både fagligt og socialt. Opskriften lyder bl.a. på lektiehjælp, it-redskaber og kompetente lærere. Det konkluderer en ny undersøgelse fra Center for Ungdomsforskning, Aarhus Universitet.

Læs mere på edu.au.dk/aktuelt/nyheder

A

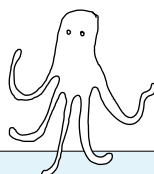
E

I

O

I SÆRKLASSE
– ET HISTORISK
BLIK PÅ
UTILPASSEDE
BØRN
I SKOLEN

INKLUSION OG diagnoser er aktuelle emner i den skolepolitiske debat. Men der har altid været børn i skolen, som ikke passede ind i den almindelige praksis. I bogen *I særklasse - inklusion og eksklusion i grundskolen* belyser forskere fra Aarhus Universitet, hvordan man op gennem historien har håndteret udfordringerne med utilpassede børn i skolen. I bogen præsenterer forskerne analyser af de måder inklusion og eksklusion af bestemte grupper af skolebørn er foregået og italesat på i det 20. århundrede i Danmark, Norge og Sverige.

Læs mere på edu.au.dk/aktuelt/nyheder

PH.D.-AFHANDLINGER FRA INSTITUT FOR UDDANNELSE & PÆDAGOGIK

FRA POLITIK TIL PRAKSIS.

Implementering af kommunale sundhedsfremmeprojekter med fokus på kost og fysisk aktivitet fra et lærerperspektiv
Af Lone Lindegaard Nordin

NYE STYRINGSFORMER I FOLKESKOLEN

– En videnssociologisk og fænomenologisk baseret undersøgelse af lærerens meningsdannelse af elevplanen i et suborganisatorisk perspektiv
Af Jens Hansen Lund

KARRIEREVEJLEDNINGENS GENEALOGI

Den suverene stats regulering af det frie uddannings- og yrkesvalg
Af Roger Kjærgård

STEMMER I FÆLLESSKABET

Af Ole Henrik Hansen

PROJEKTGRUPPER

– En undersøgelse af subjektiveringsmekanismer i gruppe- og projektarbejde på universitetsniveau

Af Gerd Christiansen

DER ER LANGT FRA TEORI TIL PRAKSIS PÅ LÆRERUDDANNELSEN

LÆRERSTUDERENDE har svært ved at koble teori og praksis, fordi de møder en helt anden logik, når de er i praktik, end den, de kender fra læreruddannelsens teoretiske del. Men der er inspiration at hente på både sygeplejerske- og diplomingeniøruddannelsen. Det

konkluderer et nyt forskningsprojekt, *Brobygning mellem teori og praksis i professionsbacheloruddannelserne*, fra Aarhus Universitet, der undersøger forholdet mellem teori og praksis på professionsuddannelserne.

Læs mere på edu.au.dk/aktuelt/nyheder

HVAD OPTAGER FORSKEREN?

Den ensomme forsker i elfenbenstårnet hører fortiden til. I dag skal forskerens viden ud i verden til dem, den berører. Men hvad berører forskeren? Asterisk stiller i hvert nummer spørgsmålet til en forsker – denne gang til **Venka Simovska**.

KAMPEN MOD DEN ULIGE SUNDHED

Gode råd om gulerødder, løbeture og søvn er ikke nok, hvis vi vil fremme børns sundhed og trivsel. **Vi har brug for et nyt syn på sundhedsfremme**, der i højere grad bygger på børnenes egne handlemuligheder, lyder det fra **VENKA SIMOVSKA**, der står i spidsen for Aarhus Universitets forskningscenter om sundhedspædagogik.

Fortalt til VIBE MIDDELBOE

DEN ULIGE SUNDHED GÅR I ARV

Sundhed er en af de største samfundsmæssige udfordringer i dag. Vi ser en stigning i overvægt, mentale sundhedsproblemer og såkaldte 'livsstilssygdomme'. Problemet er, at sundhed ikke er ligeligt fordelt. Uligheden går i arv, også når det gælder sundhed og trivsel. I dag er mønstret, at hvis man er ressourcervag

på den ene eller anden måde, så er man også henvist til at leve et mindre sundt liv – med flere sygdomme og lavere trivsel. Noget af det, der driver mig som forsker i sundhedspædagogik, er, at jeg gerne vil være med til at mindske den uretfærdighed.

Læger og andre sundhedsvidenskabelige fagfolk er typisk dem, man forbinder med medicinsk behandling og forebyggelse. Men når det handler om sundhedsfremme og trivsel, har pædagogikken en vigtig rolle at spille. Et godt sted at sætte ind er skolen. Det er ifølge folkeskoleloven en af skolens opgaver at klæde vores børn på til at tage ansvar for

KONFERENCER OM BØRNS SUNDHED, KOST & MOTION

Er du interesseret i at vide mere om aktuel sundhedspædagogisk forskning?

7.-9. oktober

Den europæiske konference *Equity, Education and Health* afholdes den 7.-9. oktober 2013 – også i Odense. Læs mere på www.schools4health.dk

10. oktober

Konferencen *Sundhedspædagogik og -undervisning i skolen* holdes i Odense den 10. oktober 2013. Læs mere på www.ucsyd.dk/sund2013

deres livsstil og sundhed og at styrke deres aktive deltagelse i forhold til fælles udfordringer inden for sundhed. Men det har vist sig at være en svær opgave for skolerne.

NYT SYN PÅ SUNDHEDS- FREMME

Man har i mange årtier undervist i sundhed i skolen ved at formidle faktuel viden, som eleverne efterfølgende selv skulle omsætte til praksis i deres hverdag. Børnene er for eksempel blevet informeret om, at grøntsager og frugt er sundt, og de har hørt, hvorfor motion er vigtig. Det er en lidt forældet pædagogisk metode, hvor barnet ses som en, man bare skal fylde viden på. Det er også en individualiseret tilgang, fordi det er op til barnet selv at omsætte denne viden om kost og motion til ændringer i sin livsstil, uden at man tager højde for barnets sociale kontekst.

Selvfulgelig har individet også et ansvar for sin egen sundhed, men alle har ikke de samme betingelser for at påtage sig det ansvar. Samtidig viser forskningen, at læring bliver mere dyb og personligt forankret, når man handler, mens man lærer – gerne i hverdagslignende situationer. Derfor giver det god mening med en

tværfaglig, inddragende og handlingsorienteret sundhedspædagogik, hvor der indgår viden fra såvel pædagogik som samfundsvidenskab.

For eksempel er det vigtigt, at skolen styrker børnenes forståelse af og erfaring med, hvordan de kan påvirke og forandre omgivelserne og betingelserne for at kunne leve et sundt liv. I en by i Holland henvendte en række elever sig for eksempel til borgmesteren, og det lykkedes dem at få lavet en legeplads, der kunne inkludere børn fra forskellige sociale lag. Men det kan også være i mindre skala, som for eksempel at eleverne via elevrådet eller forældrebestyrelsen får afskaffet sodavandsautomaten, får indført et større udbud af sund mad i kantinen eller får nogle sjovere og mere indbydende idrætsfaciliteter på skolen.

POLITISKE MÅL BLIVER 'LOST IN TRANSLATION'

I AU Ideas pilotcenter *Forskning i sundhedsfremmende og bæredygtig skoleudvikling* har vi netop undersøgt, hvad der sker med de politiske mål om sundhedsfremme, der bliver fremsat af internationale organisationer som eksempelvis WHO, på deres vej gennem det politiske system og uddannelsessystemet. De bliver først omsat til nationale mål, og derefter bliver de gjort til mere eller mindre forpligtende retningslinjer i skolens curriculum. Og sidenhen bliver de igen fortolket af den enkelte lærer. Men hvor meget af det ender egentlig som viden, kompetencer og ændret adfærd hos eleven?

Vores forskning viser, at der sker en omfattende transformering af de oprindelige politiske hensigter undervejs fra globale retningslinjer til lokal praksis. Målene bliver fortolket i flere led, og det viser sig, at meget forandres eller går tabt. Vi kalder det 'lost in translation'.

De nationale mål for sundhedsfremme i skolen, Faghæfte 21, anbefaler eksempelvis, at man i skolen arbejder med et bredt og positivt sundhedsbegreb – et begreb, der både rummer fravær af sygdom og betoner trivsel og livskvalitet. Men når man i skolen arbejder med sundhedspædagogik, er fokus ofte på, hvordan man undgår sygdom ud fra en fast defineret forståelse af en 'sund livsstil'. Her reducerer man ofte sundhedsfremme til aktiviteter, der handler om sund kost og fysisk aktivitet. Ideen med sundhedspædagogik er også at udvikle og styrke kompetencer knyttet til sundhedsfremme og ikke blot at få sundere børn.

Noget af det, der »går tabt i oversættelsen«, forsøger vi at råde bod på i et nystartet EU-

SHAPE UP

Hvor mange sukkerknalder er der i en cola? Billederne stammer fra to internationale forskningsprojekter, som Venka Simovska har ledet: Young Minds og Shape Up.

NYT FORSKNINGS-PROJEKT OM SUNDHEDSPÆDAGOGIK

I **Danmark** er sundhed et obligatorisk, tværgående emne i folkeskolen. Ministeriet for Børn og Undervisning har udarbejdet et faghæfte med en række fælles mål, men det er op til den enkelte lærer at integrere emnet på tværs af fag og klassetrin. Det har vist sig ikke at have den ønskede effekt, så der er brug for at tænke nyt. Nu vil 15 europæiske lande, herunder

Danmark, afprøve et antal tværfaglige, sundhedspædagogiske forløb, hvor fokus er på at give eleverne erfaring med, at de selv kan påvirke deres betingelser for et sundt og godt liv via de demokratiske processer. Hvis det bliver en succes, vil europæiske lærere blive tilbudt efteruddannelse i metoden. Projektet er finansieret af Europa-Kommisjonen.

finansieret projekt, hvor 45 kommuner i 15 europæiske lande skal afprøve nogle særligt udviklede tværfaglige, sundhedspædagogiske forløb i et antal af deres skoler og lokalsamfund. Disse forløb vil efterfølgende blive evalueret, og forhåbentlig vil de blive implementeret i større skala i hele Europa. Det er i hvert fald målet.

Forløbene bygger på en handlings- og deltagelsesorienteret tilgang til sundhed. Det vigtige er, at børnene opnår den erfaring, at de kan gøre noget selv for at forbedre mulighederne for, at alle kan blive sundere. Gennem handling og deltagelse udvikler børnene sundhedsfremmende kompetencer, som de kan tage med sig videre i livet. Det er mit ydmyge håb, at det kan være et lille skridt på vejen til at skabe mere lige adgang til sundhed og trivsel – med det resultat, at vi alle bliver sundere i fremtiden. ■

VENKA SIMOVSKA

Professor MSO og leder af AU Ideas pilotcenter *Forskning i sundhedsfremmende og bæredygtig skoleudvikling (Schools for Health and Sustainable Development)* samt leder af forskningsprogrammet

Læring for omsorg, bæredygtighed og sundhed (LOBS) ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet.

Læs mere på www.shs.au.dk og www.edu.au.dk/lobs

I hvert nummer stiller Asterisk skarpt på et aktuelt forskningsprojekt fra Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet. Denne gang handler det om undersøgelsen 'Evidence on Dropout Phenomena at Universities'.

UNIVERSITETS- FRAFALDET BEGYNDER I GRUNDSKOLEN

Studerendes frafald koster hvert år universiteterne dyrt. Hvorfor dropper mange studerende ud af studiet, og hvad kan universiteterne gøre ved det? **Ny rapport søger at finde svar og konkluderer, at indsatsen især skal starte i gymnasium og grundskole.**

Af MATHILDE WEIRSØE

Jeg kan huske, at jeg sad og kiggede på alle de dyre bøger, jeg lige havde købt – og der var kun en af dem, der lød bare lidt interessant.«

Sådan beskriver Ann-Line Tolstrup Christiansen optakten til sin beslutning om studieskift for snart fire år siden, hvor hun lige var startet på negot-studiet med fokus på økonomi, samfundsfag og sprog. Hun havde altid tænkt, at hun skulle på universitetet, men havde svært ved at beslutte sig til, hvilket fag hun skulle læse. Valget endte på negot-studiet,

men Ann-Line Tolstrup Christiansen fandt sig aldrig til rette. Et par måneder henne i studiet reagerede hun på sin mavefornemmelse og gik ned til studievalgscenteret. Sammen med en vejleder fandt hun ud af, at hun var havnet det helt forkerte sted.

Ann-Line Tolstrup Christiansen er langt fra den eneste. Frafald er et stort problem for universiteterne. Og det er også et europæisk problem, som en gruppe danske forskere sætter fokus på med en ny rapport om frafald på universiteterne, 'Evidence on Dropout Phenomena at Universities'.

Lektor Michael Søgaard Larsen og videnskabelig assistent Hanna Bjørnøy Sommersel fra

Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, Aarhus Universitet, står bag undersøgelsen, som er bestilt af CORECHED, det svejtsiske råd for uddannelsesforskning. Rapporten analyserer al europæisk forskning på området fra 2000-2012. I alt er der tale om 6207 kvalitetstjekkede studier, som er gennemgået og sammenlignet af Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning. I den endelige rapport er resultaterne baseret på 44 studier.

Tidlig indsats mod frafald

Rapporten peger på en række forhold, der har indflydelse på studerendes valg om at droppe ud af universitetet. Nogle forhold ligger inden

**HVER TREDJE
FALDER FRA**
Knap hver tredje studerende falder fra bacheloruddannelsen. Det koster universiteterne dyrt.

for universitetets regi, men for langt de fleste bliver det afgjort allerede i grundskolen og gymnasiet, om de gennemfører en universitetsuddannelse. Derfor skal den primære indsats ske væsentligt tidligere i uddannelsesforløbet, understreger forskerne.

Hvis vi skal frafaldsproblemet til livs, så handler det først og fremmest om at klæde de unge godt på til de udfordringer, der venter dem på universitetet. For universiteterne er der stor gevinst at hente, hvis færre falder fra studiet. Og i sidste ende falder regningen tilbage på samfundet, så den forberedende proces er i alles interesse, siger Michael Søgaard Larsen.

En målrettet indsats allerede i grundskole og gymnasium kan gøre en forskel. Undersøgelsen viser nemlig, at en stærk faglig baggrund

fra grundskole og ungdomsuddannelse mindsker frafaldet på universiteterne.

Overordnet kan vi se, at det betaler sig at forberede de studerende godt på studiet, inden det går løs. Hvis de ved, hvad der venter dem af krav og faglige udfordringer, så vælger færre deres studie hovedkuls og fortryder derfor heller ikke valget senere hen, siger Michael Søgaard Larsen.

Og hovedkuld er netop sådan, Ann-Line Tolstrup Christiansen beskriver sit første studievalg. Hun var slet ikke klar over, hvad der ventede hende.

»Min motivation var lav fra start, for studiet var nærmere valgt af nød end af lyst. Og så var det en ren jungle at finde frem til, hvilke bøger og kompendier jeg skulle bruge, og hvilke eksemplarer jeg skulle tilmelde mig«, fortæller hun.

Social baggrund spiller en rolle

Forskerne forklarer, at der på den ene side er faktorer, som universitetet har en indflydelse på – fx studiets faglige og sociale miljø. Her kan universiteterne arbejde på at forbedre studievejledning, studiefaciliteter og undervisningskvalitet.

»Men det er værd at hæfte sig ved, at undersøgelsen ikke siger noget klart om det faglige og sociale miljøes betydning. Det sociale *kan* spille en rolle – men der er ikke stærk evidens,

»Overordnet kan vi se, at det betaler sig at forberede de studerende godt på studiet, inden det går løs.«

Lektor **Michael Søgaard Larsen**

understreger Michael Søgaard Larsen. Det vil sige, at der kun er få af de i alt 44 studier, der peger i den retning. Det understreger pointen om, at det på mange måder er for sent, når den unge er startet på universitetet. Den primære indsats skal ske allerede i gymnasiet, hvor man skal satse endnu mere på studieforberedende aktiviteter.

På den anden side er der de faktorer, der allerede har formet den studerende. Dem kan universitetet slet ikke rykke ved.

»Det er bl.a. de socioøkonomiske faktorer social baggrund, herunder forældres uddannelsesniveau. Men også de faglige forudsætninger, som de studerende kommer med fra grundskole og ungdomsuddannelse, har stor betydning for, om de gennemfører deres studie, forklarer Hanna Bjørnøy Sommersel.

Hun henviser til, at den amerikanske forsker Tinto i 1971 kom frem til nogenlunde samme konklusioner som den nye rapport. Og selvom forskerne finder det bekymrende, at udviklingen er gået trægt på området, så overrasker det dem ikke, at sociale faktorer fortsat spiller en afgørende rolle for, om et ungt menneske gennemfører en universitetsuddannelse eller ej.

To typer frafald

Forskerne opererer med to typer frafald, og de understreger vigtigheden af at skelne skarpt mellem dem. Problemet skal nemlig behandles forskelligt afhængigt af, hvilken form for

FAKTA OM FRAFALD

Forskerne fra Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, Aarhus Universitet deler hele frafaldsprocessen op i tre faser.

Første fase rummer alle de faktorer og omstændigheder, der ligger forud for frafaldet – dvs. inden den unge kommer inden for universitetets døre.

Anden fase rummer de forhold, der spiller ind, mens den studerende er på studiet. Nogle faktorer er personlige og betinget af den unges konkrete, sociale og mentale situation, og andre igen er betinget af studiemiljø og undervisningskvalitet.

I den **tredje fase**, 'beslutningsfasen', hvor den studerende tager beslutningen om at blive eller droppe ud, spiller en række andre forhold ind, som både den studerende selv og universitetet har indflydelse på. Det gælder fx den studerendes finansielle situation, men også professionelle råd og studievejledning undervejs.

Både i fase 2 og 3 kan universitetet gøre en forskel, der hjælper den studerende til den rette beslutning.

Sådan gjorde forskerne:

Rapporten 'Evidence on Dropout Phenomena at Universities' er evidensbaseret – dvs., den viser, hvad vi rent faktisk ved om årsagerne til frafald på universiteterne. Når man arbejder evidensbaseret, handler det om at kortlægge al forskning på området.

Rapporten samler al europæisk forskning på området fra 2000-2012. Rapportens resultater er baseret på 44

kvalitetstjekkede studier, som er gennemgået og sammenlignet af Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning ved Aarhus Universitet, der står bag rapporten.

Forskerne bag rapporten tog udgangspunkt i 6.207 studier om frafald på universiteter fra 2000-2012 i alle europæiske OECD lande. Derpå screenede de alle studierne og diskvalificerede størstedelen, fordi de ikke levede op til deres krav om troværdighed og pålidelighed. De stod tilbage med 62 studier, men efter endnu

et kvalitetstjek levede kun 44 studier op til de strenge kriterier for troværdighed og pålidelighed i høj eller middelhøj grad. Rapportens konklusioner og anbefalinger baserer sig således på de 44 kvalitetstjekkede studier.

Økonomi: Rapporten viser ingen sammenhæng mellem SU/statsfinansieret uddannelse og frafald, primært fordi der ingen komparative undersøgelser findes.

Studiejob har betydning. Hvis det er et studierelevant job, understøtter det den studerendes studier, mens et ikke-studierelevant job kan øge risiko for frafald.

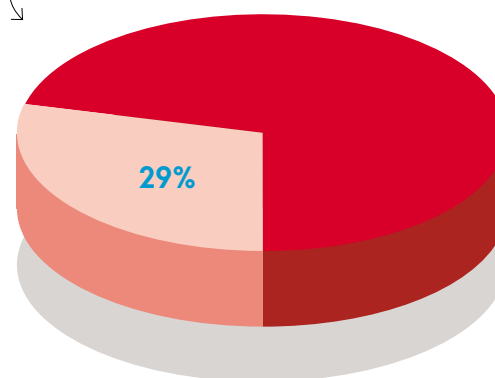
Social integration i studiemiljøet har betydning, men er ikke afgørende.

Alder har betydning. Formelt frafald: jo yngre, jo mindre risiko for frafald. Det modsatte gælder for transfer studerende: jo ældre, jo mindre transfer.

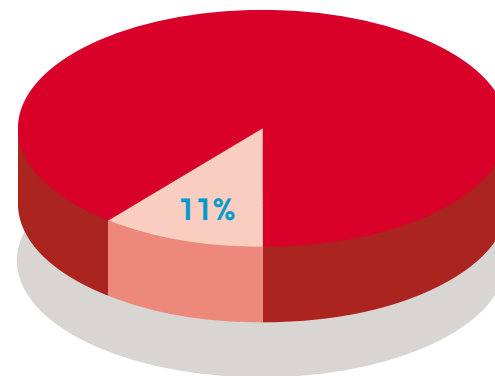
Køn: 15 af de studier, der beskæftiger sig med kønsproblemer i forhold til frafald, viser, at mænd har større risiko for at falde fra – når det gælder formelt frafald. Men omvendt er der flest kvinder blandt transfer studerende.

OECD-undersøgelser peger på, at Danmark har forholdsvis lavt frafald sammenlignet med andre OECD-lande.

Blandt studerende på bacheloruddannelserne i Danmark var der i 2009 et **frafald på 29 procent** (efter uddannelsens normerede tid +1 år).

Hvis man ikke betragter transfer studerende – de som dropper ud og derefter går i gang med en ny uddannelse – som frafaldne, er frafaldet på **11 procent** (målt fire år efter studiestart).

frafald der er tale om, for det er vidt forskellige typer af unge, og deres motiver for frafald er langt fra de samme.

Der er overordnet to typer frafald på universiteterne – der er det *formelle frafald*, hvor den studerende falder helt ud af det videregående uddannelsessystem, og så er der *transfer studerende*, der forholdsvis hurtigt skifter til et nyt studie,« forklarer Michael Søgaard Larsen.

Mest alvorligt er selvfølgelig det formelle frafald, da disse unge ender helt uden en videregående uddannelse. Derfor er der god grund til at interessere sig for, hvad der kendetegner denne gruppe unge.

»Det er vigtigt, at vi finder en måde at tracke de frafaldne på. Vi ved reelt ikke, hvor de ender, når de dropper ud.«

Lektor **Michael Søgaard Larsen**

»Denne type af frafald kan spores i de unges socioøkonomiske baggrund. Jo lavere uddannelse forældrene har, jo højere risiko er der for, at de dropper helt ud af universitetet. Og så ser vi også, at der er flere mænd end kvinder i den gruppe,« siger Michael Søgaard Larsen.

Transfer studerende

Ser vi på den anden type frafald, *transfer frafald*, så har forældrenes uddannelse faktisk den modsatte effekt – transfer studerende kommer i overvejende grad fra veluddannede hjem.

»Det viser sig, at mange transfer studerende har forældre, der selv har gået på universitetet

eller taget en videregående uddannelse. For denne gruppe af unge er det faglige mål og motivation, der spiller den største rolle for deres studieskift. Er motivationen dalende, eller kan de pludselig ikke se sig selv i det karrierespor, uddannelsen fører til, så skifter de hellere til et andet studie, forklarer Hanna Bjørnøy Sommersel.

Ann-Line Tolstrup Christiansen skiller sig ikke væsentligt ud fra mængden af transfer

»Hvis vi skal
frafaldsproblemet til livs,
så handler det først og
fremmest om at klæde
de unge godt på til de
udfordringer, der venter
dem på universitetet.«

Lektor **Michael Søgaard Larsen**

studerende. Hendes forældre har begge en videregående uddannelse, og de bakkede hende op i beslutningen om at skifte til et studie, der følte mere rigtigt. Også hendes køn passer godt med statistikken: Der er nemlig flest kvindelige studerende blandt transfer studerende. Hun forklarer skiftet som en erkendelsesproces, der fik hende i den rigtige retning.

«Det gik op for mig, at jeg hellere ville noget, hvor jeg har direkte kontakt med mennesker. Og så fandt jeg sammen med vejlederen ud af, at sygeplejerskestudiet kunne være noget for mig, siger Ann-Line Tolstrup Christiansen.

Hun fandt sig hurtigt til rette på det nye studie, og den faglige motivation var pludselig i top. Hun blev især fanget af de naturvidenskabelige fag som biokemi, anatomi og fysiologi – fag, som hun slet ikke vidste havde hendes interesse.

Selvom det følte som et nederlag at afbryde studiet efter kun et par måneder, så viste det sig hurtigt at være den helt rigtige beslutning. Her var nogle fag, jeg virkelig interesserede mig for, fortæller Ann-Line Tolstrup Christiansen.

Hvor går de frafaldne hen?

Problemet er, set fra et samfundsøkonomisk perspektiv, at Ann-Line Tolstrup Christi-

ansen langt fra er den eneste, der falder fra studiet. Og sandsynligvis er der mange flere transfer studerende, end rapporten viser. Det er nemlig svært at følge de frafaldnes videre vej. Og det er ifølge forskerne et problem også for forskningen. De efterlyser derfor, at europæiske uddannelsesforskere i højere grad følger de unges vej, efter de falder fra studiet. Hvor går de hen? Falder de helt ud af systemet, eller er de hurtigt på et nyt spor? Her ligger fortsat en forskningsmæssig udfordring, fastslår forskerne.

»Det er vigtigt, at vi finder en måde at tracke de frafaldne på. Vi ved reelt ikke hvor, de ender, når de dropper ud. Og derfor kan der i princippet være langt flere transfer studerende, end undersøgelserne viser, forklarer Michael Søgaard Larsen. ■

MICHAEL SØGAARD LARSEN

Lektor og leder af Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, Aarhus Universitet, som han var med til at etablere i 2006. Han har stået i spidsen for flere store danske og internationale evidensbaserede undersøgelser, der kortlægger og analyserer, hvad man forskningsmæssigt rent faktisk ved om konkrete udfordringer på uddannelsesområdet.

HANNA BJØRNØY SOMMERSEL

Cand.soc. og ansat som videnskabelig assistent ved Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, Aarhus Universitet. Hun udarbejder systematiske reviews på hele uddannelsesområdet, og hendes forskning er især centreret omkring dagtilbud og udfordringer i grundskolen.

Er uddannelse en **ADGANGSBILLET** til arbejdsmarkedet?

Der er næsten global enighed om, at der er en direkte sammenhæng mellem læring og beskæftigelsesmuligheder; mellem uddannelsesniveau og samfundsvækst. **En ny rapport om livslang læring og beskæftigelse i Australien sår dog tvivl om, hvor korrekt den tankegang i virkeligheden er.**

Af CLAUS HOLM,
leder af ASEM Education and Research
Hub for Lifelong Learning

Forestillingen om, at der går en lige vej fra læring til beskæftigelse, bygger på for megen fantasi og for lidt virkelighed. Det er den utvetydige besked i rapporten 'A Case Study of Lifelong Learning and Employment Prospects in Australia', som er udarbejdet for UNESCO Bangkok.

Seniorforsker Allie Clemans fra Faculty of Education, Monash University i Australien står bag rapporten. Rapporten viser, hvordan Australiens tilgang til læring bygger på forestillingen om, at der findes en direkte sammenhæng mellem læring og arbejde, og at jo højere uddannelse man har, jo bedre beskæftigelsesmuligheder.

Australien er langt fra det eneste land i verden, som baserer sin politik på den forestil-

»Problemet er bare, at individuel motivation alene ikke er nok til at sikre beskæftigelse eller skabe job. Efterspørgsel spiller en større rolle, end vi er villige til at erkende i øjeblikket.«

Seniorforsker **Allie Clemans**

ling. Ifølge en af Allie Clemans' kollegaer, professor Mike Osborne fra University of Glasgow, er forestillingen også fremherskende i Storbritannien. Og i Danmark er der også

stor tiltro til, at læring og uddannelse er adgangsbilletten til arbejdsmarkedet.

En snæver uddannelseslogik

Allie Clemans forklarer, at Australien følger en snæver uddannelseslogik, hvor læring udelukkende er forbundet med beskæftigelsesmuligheder, ikke med livet i bredere forstand.

»I Australien har man ikke bare den opfattelse, at læring er tæt knyttet til beskæftigelse. Man mener også, at hvis færdighedsniveauet stiger, har det en positiv effekt i form af at skabe beskæftigelsesmuligheder for det australske erhvervsliv. Men hvis man graver dybere ned i tallene, finder man ud af, at det ikke gælder for alle,« siger Allie Clemans og fortsætter:

»Ser vi for eksempel på migranter og beskæftigelse, så tegner der sig ikke et billede af en direkte sammenhæng mellem læring og beskæftigelse. Vi ved, at 30 procent af alle migranter med en universitetsuddannelse i gennemsnit har et mellem- eller lavt uddan-

ASEM EDUCATION AND RESEARCH HUB FOR **LIFELONG LEARNING** (THE ASEM LLL HUB)

ASEM LLL Hub blev etableret i 2005 som et netværk mellem asiatiske og europæiske universiteter. Netværket skal styrke udveksling af viden om livslang læring mellem Asien og Europa og udvikle forskningsbaserede anbefalinger til uddannelsespolitik. Desuden giver netværket mulighed for studenter- og forskermobilitet mellem uddannelsesinstitutionerne i ASEM LLL Hub.

Sekretariatet har til huse på Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet.

Læs mere på Asemlllhub.org

net job sammenlignet med 21 procent blandt indfødte i samme kategori. Denne type data fortæller os, at der ikke altid er en direkte sammenhæng mellem færdigheder og realiseringen heraf. Uddannelseslogikken er ikke logisk for alle.«

Ikke et universalmiddel

Ifølge Allie Clemans får man nemt det indtryk, at uddannelse er et universalmiddel, der kan klare den moderne verdens problemer. Man mener, at alle problemer kan løses med uddannelse og kompetenceudvikling med henblik på at forbedre folks tilpasningsevne, siger Allie Clemans, som også bemærker, at kravet om at kunne tilpasse sig fremstilles, som om det er den enkeltes ansvar.

»Der er en tendens til at konvertere læring og dets forhold til beskæftigelsesmuligheder til en forestilling om 'jobparathed', hvilket forpligter den enkelte til at forberede sig på at komme i beskæftigelse.«

Allie Clemans' forskning viser, at folk påtager sig det ansvar.

»Problemet er bare, at individuel motivation alene ikke er nok til at sikre beskæftigelse eller skabe job. Efterspørgsel spiller en større rolle, end vi er villige til at erkende i øjeblikket.«

Snævert fokus på marked

I Australien er der ingen officiel politik for livslang læring. Ifølge Allie Clemans er forklaringen, at Australien foretrækker mere snævre investeringer i erhvervsuddannelse, og man anser ikke livslang læring for at være en sikker og tilstrækkelig investering i menneskelig kapital, som øger folks jobparathed.

»Den australske politik er baseret på en 'lær eller tjen'-tilgang til at sikre beskæftigelse, særligt blandt unge mennesker. Men den er for afhængig af markedsprincipper. I hvert fald fortæller vores data os, at folks motivation for at opnå bestemte færdigheder ikke altid er drevet af et ønske om beskæftigelse eller højere løn. For eksempel indikerer analyser af folks motivation for at tage en erhvervsuddannelse, at de i højere grad vælger at studere for at efterkomme jobkrav eller opretholde en vis jobsikkerhed end for at få højere løn eller blive forfremmet,« siger Allie Clemans, som godt kunne ønske sig en bredere tilgang til læring, en egentlig livslang læring-tilgang.

Men risikerer denne bredere tilgang ikke at gå i den modsatte grøft, hvor man ikke længere interesserer sig nok for folks beskæftigelsesmuligheder?

»Nej, jeg ville foretrække en bredere tilgang, som indbefatter et ønske om at sikre sammenhængen mellem læring og beskæftigelse, men som gør dette ved at anlægge et mere realistisk syn på folks forhold til læring. Fra vores forskning ved vi, at folk på skolebænken angiver, at deres motivation for at engagere sig i egen læring handler om bredere spørgsmål som eksempelvis at sikre deres sociale og personlige trivsel. Det betyder, at vi taler om en form for motivation, som vores begrænsede tilgang til uddannelse, kompetenceudvikling og beskæftigelse, ikke fuldt ud formår at repræsentere,« siger Allie Clemans.

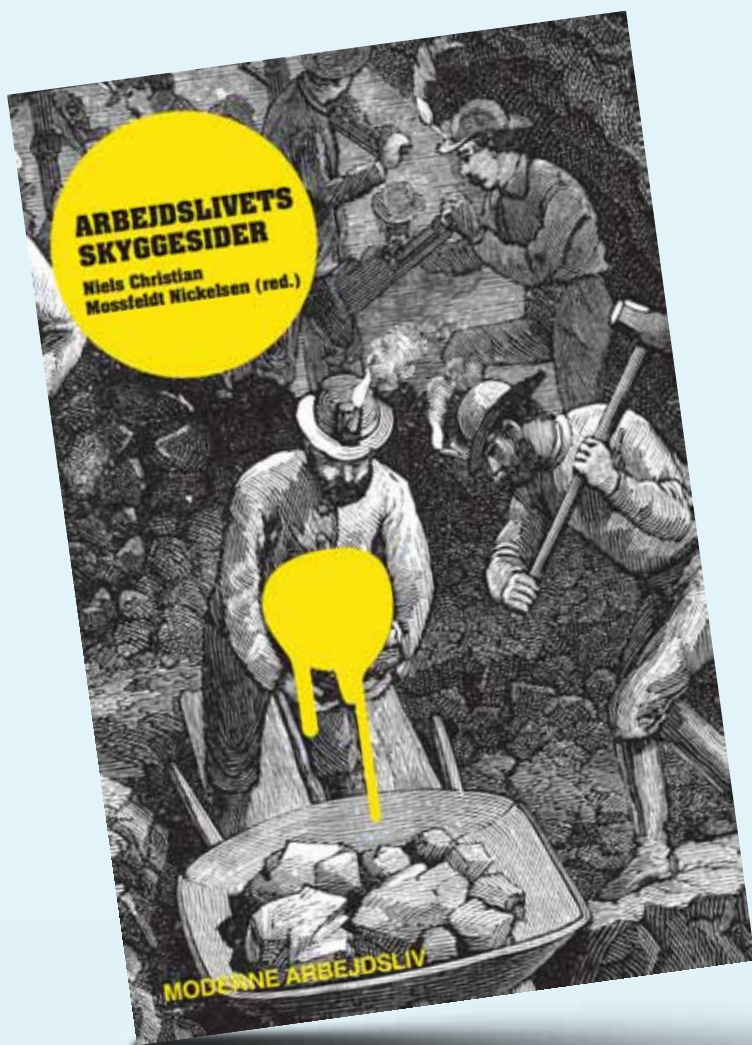
Artiklen er en forkortet udgave af 'That learning creates employment is a fantasy' fra ASEM Magazine nr. 3, 2013. Artiklen er oversat af Marie Lauritzen.

ALLIE CLEMANS

Seniorforsker ved The Faculty of Education ved Monash University i Australien. Hendes seneste forskningsprojekter inkluderer bl.a. en rapport om livslang læring og beskæftigelsesmuligheder i Australien udarbejdet for UNESCO Bangkok. Allie Clemans er desuden medlem af ASEM LLL Hubs forskningsnetværk inden for livslang læring og nationale strategier.

NYE BØGER. MODTAGET PÅ REDAKTIONEN

ARBEJDSLIVETS SKYGGESIDER

Niels Christian Mossfeldt Nickelsen (red.)

Fænomener som mobning, stress, krænkelse og løgn findes i afkroge på mange arbejdspladser. Bogen rummer bud på, hvordan man kan spotte skyggesiderne i organisationen og endda finde muligheder for udvikling, kreativitet og fornyelse netop i de mørke områder.

KLIM

EVIDENSBASERET PRAKSIS I ARBEJDET MED BØRN OG UNGE

Terje Ogden

Evidensbaseret praksis handler om forskningsbaserede tiltag i forhold til et bredt spektrum inden for børne- og ungdomsområdet. Forfatteren giver i bogen en bred indføring i evidensbaseret praksis og drøfter, hvilke muligheder en sådan praksis indebærer.

KLIM

TIDLIG INDSATS

– Socialpædagogisk arbejde på familiedøgninstitutioner

Inge M. Bryderup

& Marlene Q. Trentel (red.)

Familiedøgninstitutioner er en tidlig og forebyggende indsats, hvor socialt udsatte familier indskrives i kortere tid. I bogen undersøges, hvordan denne tidlige indsats har virket for en række familier.

KLIM

TRANSFORMATIV LÆRING & IDENTITET

Knud Illeris

Forfatteren udfolder begreberne transformativ læring og identitet, deres indbyrdes sammenhæng, og hvad deres sammenkobling kan føre til på en række centrale områder inden for uddannelserne, arbejdslivet og samfundslivet.

SAMFUNDSLITTERATUR

UDDANNELSE AF DEN REFLEK- TERENDE PRAKTIKER – Tiltag til en ny udformning af undervis- ning og læring for professionelle

Donald A. Schön

Forfatteren argumenterer for, at uddannelsen af professionelle praktikere bør koncentreres om at styrke praktikkerens mulighed for dels at 'reflektere-i-handling' – det vil sige 'learning by doing' – dels at udvikle evnen til kontinuerlig læring og problemløsning.

KLIM

FÆNOMENOLOGI

– Teorier og metoder

Bjørn Schiermer (red.)

Fænomenologi spiller en vigtig rolle i samfundsvidenskab, humaniora og kulturstudier. En række forskere præsenterer og diskuterer i bogen kerneområderne i det fænomenologiske teori- og metodekompleks og viser, hvordan man kan arbejde empirisk fra et fænomenologisk ståsted.

HANS REITZELS FORLAG

KLASSELEDELSE I PRAKSIS

– En håndbog for lærere

Søs Rask Andresen & Nanna Paarup

Bogen giver værktøjer til at udvikle den enkeltes undervisnings- og ledelsesstil og skabe muligheder for et læringsmiljø, hvor eleverne får mere reel arbejdstid med øget trivsel og mere læring til følge.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

DET EKSPERIMENTERENDE FÆLLESSKAB – Medieleg i en pædagogisk kontekst

Klaus Thestrup

Denne ph.d.-afhandling fremskriver en pædagogisk strategi for, hvordan pædagoger kan bruge digitale medier sammen med børn i dagtilbud. Den indeholder eksempler på lege og situationer, der er hentet ud af afhandlingens tre praktiske delprojekter.

VIASYSTIME

FOLK

Ove Korsgaard

Ord som identitet, værdier og danskhed lyder måske mere moderne end folk, men i denne bog argumenteres der for, at folkets status er det, vi i realiteten strides om i Danmark.

AARHUS UNIVERSITETSFORLAG

KRISEN I DANSK PÆDAGOGIK

– En upraktisk blog

Thomas Astrup Rømer

Bogen er en samling af forfatterens blogindlæg om emner, der spænder fra pædagogik og kærlighed til kontraktstyrede systemer med totalitære tendenser.

FJORDAGER

SYNLIG LÆRING – For lærere

John Hattie

Med udgangspunkt i en forskningsoversigt over faktorer, der påvirker elevers læring, søges det i denne bog at dokumentere, hvad der rent faktisk virker. Synlig-

gørelse af læringen, blandt andet i form af tydelige læringsmål, er grundlæggende den væsentligste faktor i forhold til at forbedre elevernes resultater.

DAFOLO

U'ET SOM PRAKSIS – Kunst, kreativitet og sanselighed

Joachim Rothenborg (red.)

Bogen fortæller om, hvordan man med Teori U kan inddrage dans, musik, gastronomi, improvisation, teater, heltetræning, billedkunst, expressive arts coaching og arkitektur i kompetenceudvikling på skoler og uddannelsesinstitutioner.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

PÆDAGOGHISTORIKEREN OLAF CARLSEN – Liv og værk

Børge Riis Larsen

Før pædagogik i 1955 blev et universitetsfag i Danmark, var der i tiårene forud kun blevet forsket lidt i faget. De betydeligste bidrag blev leveret af Olaf Carlsen, som ved siden af stillingen som realskolelærer fik tid til at skrive en række artikler, bøger og anmeldelser med især pædagogikhistorisk indhold.

SYDDANSK UNIVERSITETSFORLAG

EN BØRNEHAVE FOR ALLE – Specialpædagogik og inklusion

Palma Sjøvik (red.)

Vores børnehaver bygger på ideet om et inkluderende fællesskab, hvor det enkelte barn bliver mødt som en unik personlighed. Bogen taler for, gennem godt, kvalificeret personale, at skabe og udvikle børnehaver, der er rummelige og inviterende – både fysisk, socialt og kulturelt.

KLIM

PÆDAGOGISKE LÆREPLANER, DOKUMENTATION OG VEJLEDNING

Peter Østergaard Andersen

Bogen viser, hvordan indførelsen af pædagogiske læreplaner og øgede dokumentationskrav praktiseres i daginstitutionernes hverdag, og hvad de har betydet for det pædagogiske miljø på daginstitutionsområdet.

HANS REITZELS FORLAG

UNDERVISNINGSDIFFERENTIERING OG TEKNOLOGI

Thomas Binderup, Martin Jørgensen & Torben Nørregaard Rasmussen (red.)

Efter at kravet om undervisningsdifferentiering blev indført med skoleloven af 1993, er det en af vor tids største udfordringer for læreren. Denne bog inddrager teknologistøttede undervisningsidéer til differentiering af undervisningen i dansk, matematik, samfundsfag, kristendomskundskab, fysik/kemi, engelsk og historie.

KVAN

INTEGRATION Gennem KROPPEN – Idræt, etnicitet og velfærdspolitik

Sine Agergaard & Hans Bonde (red.)

Antologien undersøger, hvordan etniske minoritetsgrupper i det danske samfund har brugt idrætten som løftestang for deres identitetsarbejde, og hvordan den danske stat, regioner og kommuner forsøger at løse samfundsopgaver ved at bruge idrætten til etnisk integration.

MUSEUM TUSCULANUMS FORLAG

METODER I PÆDAGOGERS PRAKSIS

Tom Ritchie (red.)

Ud fra en række temaer og med afsæt i forskellige teoretiske tilgange giver bogen konkrete bud på, hvordan man som pædagog kan arbejde på metodeniveau i praksis.

BILLESØ & BALTZER

»Teknologien har for længst indtaget skolerne og er en del af skolens hverdag. Der har i de senere år været investeret massivt i it, og det kan synes at være ét af de områder, som beslutningstagerne kan blive enige om skal prioriteres med økonomi og opmærksomhed.«

Thomas Binderup i bogen
'Undervisningsdifferentiering og teknologi'

TIDSSKRIFTER

UP

Tidsskriftet udgives af Unge Pædagoger. Nr. 1 2013 har temaet 'Pædagogiske færdigretter. Spise – Med hjem?' og indeholder artikler om forskellige pædagogiske koncepter og modeller.

PÆDAGOGISK PSYKOLOGISK TIDSSKRIFT

Nr. 2/2013 indeholder en række artikler om nye teorier og praksisformer. Tidsskriftet udgives af Forlaget Skolepsykologi og Pædagogiske Psykologers Forening.

NUL TIL FJORTEN

Denne temaudgivelse om nye udfordringer i ledelse af dagtilbud er det seneste nummer af det pædagogiske tidsskrift fra Dansk Pædagogisk Forum.

DANSK PÆDAGOGISK TIDSSKRIFT

Politiske planer om en reform af folkeskolen har længe været på dagsordenen. Med temaet 'Historien om en bebudet folkeskolereform' belyser nr. 1/2013 det udkast til ny folkeskolereform, som blev fremlagt i december 2012.

KVAN

Nr. 85 af dette tidsskrift om læreruddannelse og skole fra VIA University College er et temanummer om digital barndom.

GJALLERHORN

Med et tema om uddannelse og politik tager nr. 16 af dette tidsskrift for professionsuddannelser del i debatten om uddannelse og innovation.

VERA

Nr. 62 af dette tidsskrift for pædagoger har fokus på to områder. Det ene handler om, hvorfor leg er betydningfuld. Det andet handler om skolificering af daginstitutionen.

ADOPTION ER EN KÆRLIGHEDS- ØKONOMI

»Founded by love« er en adoptionsorganisations slogan og et eksempel på, at kærlighed præger italesættelsen af adoption.

Men er adopterede børn kærlighedsgaver?

LENE MYONG går bag om kærligheden i den aktuelle adoptionsdebat og viser, at kærlighedens logikker har en pris.

Af LENE MYONG

I efteråret 2012 var jeg i Seoul for at interviewe koreanske adopterede, der har valgt at re-migrere til Sydkorea. Under mit ophold opsøgte jeg organisationen Holt Children Services, som har formidlet størstedelen af de op mod 200.000 transnationale adoptioner af koreanske børn, som har fundet sted siden 1950'erne. Organisationen blev oprindelig grundlagt af amerikaneren Harry Holt, en evangelisk landmand, som i årene efter Koreakrigen rejste til Sydkorea for at adoptere otte børn. I dag bliver Holt Children Services markedsført som en af verdens førende velfærdsorganisationer.

Hos den koreanske afdeling af Holt Children Services stødt jeg på et interessant slogan: *Founded by love*. Sloganet fortæller en historie om, hvordan organisationen blev grundlagt – nemlig af kærlighed. Med udpegningen af kærlighed som organisationens entreprenør udviskes både Sydkoreas moderne historie og Harry Holts kristne altruisme. Men mest af alt iværksætter sloganet en magtfuld association mellem adoption og kærlighed, som gør det vanskeligt at forholde sig mere kritisk til adoption. For hvem ønsker at stå i opposition til kærligheden?

At lirke ved kærlighedens logikker og politikker er ikke desto mindre blevet et centralt pro-

jekt i den internationale tradition for kritisk adoptionsforskning, som er vokset frem gennem de seneste 15 år. For kærlighed optræder på mange måder i et felt som adoption.

De biologiske forældres godhed

Når man følger den igangværende adoptionsdebat, som buldrer gennem de danske medier, så rummer den mange beskrivelser af adoptivforældrenes kærlighed til deres adoptivbørn. Det er dog ikke kun adoptivforældre, der italesættes som kærlige og investerede i at elske deres børn. Det gælder i stigende grad også for de biologiske forældre. Dette vidner om et lille skift. Tidligere har de biologiske forældre været fraværende både i nyhedsmediernes dækning af adoption og i den sparsomme danske adoptionsforskning, som primært har fokuseret på de adopterede.

I 2012 kom den adoptionsformidlende organisation, DanAdopt, under voldsom kritik for ikke at håndtere adoptioner fra Etiopien på et etisk forsvarligt grundlag. Medierne har siden bragt en lang række historier om børnehøstere, falske dødsattester og manipulation af børns identiteter. DanAdopt har forsøgt at imødegå kritikken, blandt andet gennem udtalelser og pressemeddelelser, og her bliver den biologiske forælders kærlighed italesat på forskellige måder: »Barske vilkår, og at skulle opgive at varetage sit barns behov

er en tragisk situation og blandt de sværeste, et menneske kan blive udsat for. Det kræver i den grad kærlighed til sit barn og evnen at kunne tilsidesætte egne behov at træffe den beslutning« (DanAdopt, 30.7.12).

Koblingen af den biologiske forælders kærlighed og bortadoption er interessant. I citatet bliver det at afgive et barn fremstillet som den sværeste beslutning, et menneske kan komme ud for. At bestemme sig for bortadoption viser derfor, hvor stor en kærlighed den biologiske forælder føler for sit barn, og at forælderen er i stand til at tilsidesætte egne behov. Afgivelse af et barn bliver med andre ord til en slags kærlighedshandling og et bevis på den biologiske forælders uselviske karakter. I den kærlighedslogik, som her træder frem, kommer den biologiske forælders *godhed* til at afhænge af afgivelsen af barnet. Omvendt må man forstå det at holde fast på barnet som en selvsk handling. Mest af alt skaber konstruktionen af bortadoption som en kærlighedshandling en moralsk platform for det at adoptere: Barnet bliver til en kærlighedsgave.

Dette rejser interessante spørgsmål til den kærlighedsrelation mellem adoptivforældre og adopterede, som adoptionsprocessen har for øje. Hviler denne kærlighed på en præmis om, at adopterede skal skrive sig ud af en imaginær kærlighedsrelation til deres biologiske forældre – altså at denne kærlighed skal afvikles? Eller hviler kærligheden mellem adoptivforældre og adopterede snarere på, at den adopterede netop skal gengælde en imaginær kærlighedsrelation til den biologiske forælder – en relation, hvor valget om at bortadoptere vel at mærke fremstilles som det ultimative bevis på kærligheden? Måske er dette ikke et spørgsmål om enten-eller; såvel afvikling som gengældelse af (denne specifikke) kærlighed til den biologiske forælder centraliserer nemlig relationen mellem adoptivforældre og barn.

Kærlighedens forstyrrelse

Men kærligheden gør sig også gældende på andre måder. Spørgsmålet om den adopteredes tilknytning til adoptivfamilien er eksempelvis blevet et altafgørende tema for mange aktører på adoptionsområdet. En vellykket tilknytning anses ikke bare som vigtig for barnets udvikling, men også som afgørende for kærligheden mellem adoptivforældre og adopterede. Forskning fra USA tyder på, at tilknytning i højere grad end tidligere gøres til genstand for terapi og andre former for intervention.

Spørgsmålet om den adopteredes potentielt problematiske tilknytning har især den slagside, at problemet ofte og meget entydigt forklares som et resultat af omsorgssvigt og

TILKNYTTET?

Mange aktører på adoptionsområdet ser den adopteredes tilknytning til adoptivfamilien som et altafgørende tema. Men hvad med tilknytning til den biologiske familie? Hvor meget skal adoptivbarnet assimilere sig, før barnet er tilpas tilknyttet?

traumer, der er indtruffet *før* adoptionen. Derfor skal barnets tilknytningsevne repareres og kompenseres *efter* adoptionen, så adoptivfamiliens kærlighed ikke risikerer at bryde sammen. En sådan diskurs er taknemmelig, når det handler om at formulere politiske krav. En interesseorganisation som Adoption & Samfund, der primært repræsenterer adoptivforældre, argumenterer eksempelvis for nødvendigheden af flere midler til post adoptionstilbud og massiv hjælp fra psykologer og pædagoger til at understøtte tilknytning i adoptivfamilien.

Tilknytning og særligt forholdet mellem tilknytning og kærlighed fortjener dog at blive behandlet på mere kritisk vis. Forenklede forestillinger om, at yngre adoptivbørn pr. automatik bliver splittede og forvirrede af kontakt med deres biologiske familier, og at man i stedet bør satse på at producere primær tilknytning til adoptivfamilien, lever i bedste velgående. Spørgsmålet er nærmere, hvilke idealer om kernefamilie, omsorg, ejerskab og fysisk kontakt kærligheden nærer sig ved? Og i hvor høj grad man forventer, at adoptivbarnet skal assimilere sig til disse kærlighedsideal, før det genkendes som tilpas tilknyttet?

»Tidligere har de biologiske forældre været fraværende både i nyhedsmediernes dækning af adoption og i den sparsomme danske adoptionsforskning, som primært har fokuseret på de adopterede.«

Adjunkt **LENE MYONG**

Hvis adoption hviler på en forventning om, at den adopterede skal indgå i en helt bestemt kærlighedsøkonomi, som både subjekt og objekt for kærligheden, hvad bliver så prisen for at afvise eller ikke at kunne leve med denne kærlighed?

Kærligheden til adoption

Den kritiske adoptionsforskning og adoptionsaktivisme, som i disse år finder stærkere fodfæste i Danmark, spørger ind til, hvordan man fra samfundets side forvalter liv gennem adoption – og hvilke interesser der er på spil i

forhold til at fastholde lige præcis denne form for livsforvaltning frem for at satse på andre typer af intervention og strukturel forandring. I den forbindelse bliver det helt centralt at undersøge associationerne mellem adoption og kærlighed. Ikke for at finde ud af, hvad kærligheden er, eller hvem den tilhører – men nærmere for at forstå, hvad den gør, og med hvilke effekter den distribueres. For når man på kritisk vis får øje på de forskellige former for kærlighed, som strukturerer et felt som adoption, bliver man samtidig klogere på de politiske projekter, som adoption bliver en del af, og hvorfor der i samfundet opbygges så stærke investeringer i – og kærlighed til – netop adoption. ■

LENE MYONG

Adjunkt, ph.d., Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet. Tilknyttet Forskningsprogrammet Diversitet, Kultur og Forandring. Hun forsker bl.a. i transnational adoption og har skrevet ph.d.-afhandlingen 'Adopteret – Fortællinger om transnational og racialiseret tilblivelse' (2009).

START.
LÆS.
LÆR.
OPLEV.
TÆNK.

PÅ UDDANNELSESVIDENSKAB.
I AARHUS OG KØBENHAVN.

TÆNK. HVIS DET ER DIG.

AARHUS UNIVERSITET

Tænk videre og få vejledning på
bachelor.au.dk/uddannelsesvidenskab

Ansøgning senest 5. juli via
optagelse.dk

KALENDER

LÆS MERE OM ARRANGEMENTERNE & TILMELD DIG PÅ
www.edu.au.dk/kalender

Med mindre andet er nævnt, foregår arrangementerne på
Aarhus Universitet, Campus Emdrup, Tuborgvej 164, 2400 København NV

JUNI

11. JUNI

SMÅ BØRNS INSTITUTIONS- OG HVERDAGSLIV

– I EN FLERFAGLIG VIDENSKABELIG BELYSNING OG DIALOG

Konferencen præsenterer aktuel forskning og viden om små børns liv i og udenfor institutionelle sammenhænge med oplæg og workshops med

mere end 20 forskere fra Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU). Småbørnsområdet vil blive belyst ud fra forskning i bl.a. læring, inklusion, samarbejde, børns relationer og pædagogisk arbejde.

Tid og sted: Kl. 9.30-16.30 i Festsalen, A220.

Pris: kr. 600, nedsat pris for studerende: kr. 300

JUNI

SOMMERSKOLE

AUGUST

25.-27. JUNI

3RD SHE SUMMER SCHOOL: STATE OF THE ART OF SCHOOL-BASED HEALTH PROMOTION IN EUROPE

The Summer School will address and critically discuss current discourses in health education and health promotion research, with a particular focus on research methodologies and ethical considerations when doing research in schools, systematic documentation of practice, and effective communication of both research findings and practice-based cases.

Tid og sted: Kl. 10.00-14.00 på Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU)

Pris: € 200

12.-16. AUGUST

SOMMERSKOLE 2013: POSITIV PSYKOLOGI

Positiv psykologi fokuserer på menneskets psykologiske ressourcer, styrker og muligheder. Disciplinen udspringer af en erkendelse af, at især den kliniske psykologi i mange år har betonet psykiske problemer og sygdomme og dermed underprioriteret positive fænomener som glæde, mening, modstandskraft, optimisme, mod og styrker.

Tid og sted: Kl. 10.00-16.00 i A405

Pris: kr. 7.800

28. AUGUST

FESTSYMPOSIUM: PERSPEKTIVER PÅ BARNDOMMENS KULTURHISTORIE

Professor Ning de Conick-Smiths fylder 60 år. I den anledning afholdes et festsymposium om »Perspektiver på barndommens kulturhistorie« med forelæsninger af Professor Karen Sanchez-Eppler, Amherst College, post. Doc. Karen Vallgård, Københavns Universitet, Ola Wedeburn, arkitektskolen og professor Bengt Sandin, Ljundköping Universitet.

Tid og sted: Kl. 9.30-15.30 i D169

NOVEMBER

14.-16. NOVEMBER

RETHINK PARTICIPATORY CULTURAL CITIZENSHIP

The conference focuses on the recently increasing emphasis on citizens as producers in a wide range of areas, including urban development, art and digital culture. The conference addresses this participatory turn in cultural studies and asks: How do we understand and evaluate the positive political, cultural and social potential in this development.

Tid og sted: kl. 9-16 på Aarhus Universitet (i Aarhus)

DECEMBER

9.-10. DECEMBER

EFFEKTER AF VIDA.

– EN VIDENSBASERET INDSATS I DANSKE DAGINSTITUTIONER RETTET IMOD UDSATTE BØRNS TRIVSEL OG LÆRING
Hvordan styrker man udsatte børns trivsel og læring i dagtilbud? Dette spørgsmål vil forskerne bag forskningsprojektet VIDA - Vidensbaseret indsats over for udsatte børn i dagtilbud give nye perspektiver på, når projektet afsluttes med en stor konference. Projektet har udviklet en række nye metoder og værktøjer, der kan styrke kvalitet og professionel kompetenceudvikling.

Tid og sted: Kl. 9.00-16.20 på Hotel Nyborg Strand, Østerøvej 2, 5800 Nyborg.

Pris: 3560,- kr. inkl. overnatning og 2860,- kr. ekskl. overnatning.

»Vi begynder at lære,
idet vi begynder at leve.
Vor opdragelse begynder
med **vor tilværelse.**«

Rousseau i Emile

Asterisk

En asterisk er det typografiske tegn, der henleder opmærksomheden på noget, der kommer. Den er et forvarsel. Asterisken anvendes ofte i fremstillinger til at markere en reference, som uddyber hovedteksten, og som der kan følges op på. Magasinet Asterisk søger at foregribe og gå dybere ned i aktuelle debatter om uddannelse.

Asterisk er udgivet af:

Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU),
ARTS, Aarhus Universitet
Tuborgvej 164
2400 København NV

www.edu.au.dk/asterisk
ISSN: 1601-5754

AARHUS
UNIVERSITET

INSTITUT FOR UDDANNELSE
OG PÆDAGOGIK (DPU)